

Handelshøyskolen BI

MAN 50211 Ledelse; makt og mening

Term paper 60% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	12-10-2020 09:00	Termin:	202120
Sluttdato:	01-12-2021 12:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202120 22643 IN09 W P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Cecilie M. Norenberg

Informasjon fra deltaker

Tittel *: Harry Fett: Stor i samtiden, glemt av ettertiden

Navn på veileder *: Maria Isaksson

**Inneholder besvarelsen
konfidensielt
materiale?:** Nei

**Kan besvarelsen
offentliggjøres?:** Ja

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 2

**Andre medlemmer i
gruppen:** Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Prosjektoppgave
ved Handelshøyskolen BI

Harry Fett:
Stor i samtiden, glemt av ettertiden

Eksamenskode og navn:

MAN5021 – Ledelse; makt og mening

Utleveringsdato:

12.10.2020

Innleveringsdato:

01.12.2021

Stuedsted:

BI Oslo

Innhold

SAMMENDRAG.....	III
1. INNLEDNING	1
1.1 VALG AV PERSON	1
2. PROBLEMSTILLING	1
<i>HH: Hva kan forklare Harry Fetts ettermøle?</i>	2
<i>U1: Var Harry Fett en leder eller en administrator?</i>	2
<i>U2: Levde Harry Fett etter Machiavellis råd?</i>	2
<i>U3: Var Harry Fett aristotelisk?</i>	2
3. BIOGRAFI.....	2
3.1 OPPVEKST OG UNGDOM.....	2
3.2 FAMILIE OG VENNER	3
3.3 YRKESLIV, INTERESSER OG ANERKJENNELSE	3
4. (S. 5-8) METODE.....	4
4.1 HVA KAN KALLES VITENSKAP? IDEHISTORISK OVERBLIKK.....	5
4.1.1 1600-tallet: Naturvitenskapen i sentrum	5
4.1.2 1800-tallet: positivismen og historismen.....	6
4.1.3 1900-tallet: positivisme og positivismestrid	7
4.2 HVA ER HERMENEUTIKK?.....	8
4.2.1 Historisk utvikling	8
4.2.2 Gadamers grunnsyn.....	9
4.2.3 Begrepet forforståelse	10
<i>Min forforståelse</i>	<i>10</i>
4.1.2 Hermeneutisk praksis etter Gadamer	10
4.3 KILDEKRITIKK OG KONTEKST	11
4.3.1 Kilder.....	11
4.3.2 Kontekst.....	12
4.4 BRUK AV HERMENEUTISK ANALYSE I OPPGAVEN	12
4.4.1 Valg av metode.....	12
4.4.2 Hva har endret seg underveis?.....	13
5. UNDERPROBLEMSTILLING 1: VAR HARRY FETT LEDER ELLER ADMINISTRATOR?	13
5.1 TEORI	13
5.1.1 Leder versus administrator	13
5.1.2 Ibsens perspektiv på ledelse	14
5.1.3.Kritisk blick på Ibsens relevans for ledelse	16

5.2 DRØFTING AV UNDERPROBLEMSTILLING 1	17
5.2.1 Var Harry Fett en administrator?	17
Administrator – sluttcommentarer og konklusjon	19
5.2.2 Var Harry Fett en leder, i henhold til Ibsen?	20
Forhold til lederstillingen – kongskåpen	20
Kunst på arbeidsplassen som kongstanke?	21
Finnes det en overgripende kongstanke?	22
Harry Fetts kongstanke	22
5.3 DELKONKLUSJON OG NY FORSTÅELSE, UNDERPROBLEMSTILLING 1	23
6 UNDERPROBLEMSTILLING 2: LEVDE HARRY FETT ETTER MACHIAVELLIS RÅD?.....	24
6.1 TEORI – MACHIAVELLI.....	24
6.1.1 Bakgrunn	24
6.1.2 Machiavellis etiske perspektiv	25
6.1.3 Innhold	25
6.1.4 Machiavellis krav til den effektive fyrste	26
6.1.5 Kritisk blikk på Machiavellis relevans for ledelse	26
6.2 DRØFTING AV UNDERPROBLEMSTILLING 2	28
6.2.1 Var Harry Fett en machiavelliansk fyrste?	28
6.2.2 Analyserte han omgivelsene?	28
6.2.3 Bevaring av erobrede fyrstedømmer	29
6.2.4 Løve eller rev?	30
Løve eller rev – sluttcommentar og konklusjon.....	33
6.3 DELKONKLUSJON OG NY FORSTÅELSE, UNDERPROBLEMSTILLING 2	34
7 UNDERPROBLEMSTILLING 3: VAR HARRY FETT ARISTOTELISK?.....	34
7.1 TEORI – ARISTOTELES’ ETIKK	34
7.1.1 Bakgrunn	34
7.1.2 Aristoteles’ etiske perspektiv	35
7.1.3 Innhold	35
7.1.4 Aristoteles’ krav til den gode borger	37
7.1.5 Kritisk blikk på Aristoteles’ relevans for ledelse	38
7.2 DRØFTING AV UNDERPROBLEMSTILLING 3: VAR HARRY FETT ARISTOTELISK?.....	38
7.2.1 Kan Harry Fett kalles en klassisk byborger?	38
7.2.2 Harry Fett og de moralske dyder	39
Moralsk dyd – sluttcommentar og konklusjon	41
7.3 DELKONKLUSJON OG NY FORSTÅELSE, UNDERPROBLEMSTILLING 3	41
8 KONKLUSJON OG NY FORSTÅELSE.....	42
LITTERATURLISTE	43

Sammendrag

Harry Fett (1875-1962) var en av de mest ruvende skikkelsene innen norsk kulturliv i første halvdel av 1900-tallet. Likevel er navnet hans så å si ukjent i dagens norske offentlighet. Han var banebrytende kunsthistorisk forsker, en meget produktiv skribent, tidsskriftredaktør, kunstformidler og arbeidende fabrikkeier, men hans største bidrag til norsk offentlighet var kanskje det han utrettet som riksantikvar gjennom mer enn 30 år. I denne rollen bygget han blant annet opp et profesjonelt kulturminnevern, fikk på plass konserveringsteknikker for eldre kunst, og sørget for fredning av et stort antall kulturminner (blant dem bergstaden Røros og Bryggen i Bergen).

Hensikten med denne oppgaven er å komme nærmere en forståelse av Harry Fetts livsverk og hans manglende ettermæle. Drøftingen gjennomføres som en hermeneutisk sirkelvandring der Ibsens *Kongs-emnerne*, Machiavellis *Fyrsten* og Aristoteles' *Etikk* danner fokuspunkter for analysen. Resultatet av arbeidet indikerer at Harry Fett var drevet av en kongstanke, at han var en usedvanlig dyktig administrator, at han kan forstås som en machiavelliansk fyrste, og at han delte Aristoteles' syn på hva som er det gode liv – men at han ikke fullt ut lyktes i å følge de gode rådene Ibsen, Machiavelli og Aristoteles formidler. Dette leder til en forståelse av at sider ved ham selv forklarer både hans enorme prestasjoner og hans manglende ettermæle.

1. Innledning

1.1 Valg av person

På hyttetur med familien begynte jeg å bla i en bok fra hyttbiblioteket: *Prestegårdsliv II* (Christie, 1967), som er en samling beretninger fra livet på prestegårder i Norge på 1800-tallet og første del av 1900-tallet. Jeg leste blant annet om arbeidet med å få restaurert Lom stavkirke i 1920-årene. En viss Harry Fett ble omtalt flere ganger, blant annet som en av den lokale prestens «trofaste forbundsfeller i kampen for kirkerestaureringen» og «vår store fortidsminnesmerkebevarer» (Heiberg, 1967, s. 128). Jeg er selv kulturinteressert, og jeg mener prinsipielt at det er viktig å bevare sentrale kulturminner. Jeg har også ved flere anledninger hatt gleden av å besøke den store, tjæreduftende og, etter mitt syn, vakre Lom stavkirke. Med denne ballasten fattet jeg naturlig interesse for dem som sørget for at allmennheten i dag har tilgang til kirken, som pr. i dag er en av Norges mest besøkte stavkirker («Lom stavkirke», 2016).

Harry Fett (1875-1962) var usedvanlig aktiv i yrkes- og samfunnslivet fra han var ung mann til langt inn i pensjonsalderen, og han oppnådde bemerkelsesverdig mye i løpet av sin levetid. Han var riksantikvar fra 1913 til 1946, pioner innen norsk kunsthistorisk forskning, forfatter med stor produksjon, tidsskriftmann, fabrikkeier, privat kunstsamler og dessuten – fire år inn i pensjonisttilværelsen – stifter av det mobile galleriet «Kunst på arbeidsplassen». Han etterlot seg en betydelig arv på flere av disse områdene. Han var visst også litt av en selskapsløve og rikssynser – en vaskeekte kjendis. I sin samtid hadde han et stort navn. (Myklebust, 2020, «Harry Fett», 2020, «Harry Fett», 2021)

En uformell rundspørring blant egne venner og bekjente i og utenfor academia viste imidlertid at ytterst få hadde hørt om Harry Fett, og kun to av de spurte visste at det dreide seg om en personlighet innen kulturfeltet. Det gikk opp for meg at navnet hans er nesten ukjent i dag. Hva kunne dette skyldes?

2. Problemstilling

Denne oppgaven har et todelt formål. Det første er å undersøke hva som drev Harry Fett til å være vedvarende aktiv på svært mange ulike arenaer gjennom et

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

langt liv, og hvordan han fikk kraft til å utrette så mye som han gjorde. Det andre siktemålet er å undersøke årsaker til at hans mange og store bidrag i det norske samfunnet ikke har gitt ham en plass i den norske offentlighetens hukommelse.

Disse spørsmålene kan sammenfattes i hovedproblemstillingen:

HH: Hva kan forklare Harry Fetts ettermæle?

Problemstillingen vil bli drøftet ut fra tre underproblemstillinger:

U1: Var Harry Fett en leder eller en administrator?

U2: Levde Harry Fett etter Machiavellis råd?

U3: Var Harry Fett aristotelisk?

3. Biografi

Dette kapittelet bygger i hovedsak på Kristin B. Aavitslands (2014) biografi om Harry Fett. Der andre kilder er benyttet, oppgis de i teksten.

3.1 Oppvekst og ungdom

Harry Fett ble født i 1875 i Kristiania, byen som nå heter Oslo. Foreldrene var velstående innvandrere til Norge: faren var tysk fabrikkeier og moren fra svensk høyere middelklasse. Foreldrene oppdro Harry og lillesøsteren Dagny som norske. Familien hadde et stort nettverk i Norge, Norden og i Europa for øvrig, og etter datidens målestokk reiste de en hel del. Unge Harry ble derfor tidlig eksponert for ulike samfunn, språk og kulturuttrykk. Samtidig ble han også eksponert for foreldrenes dysfunksjonelle ekteskap.

Harry fortsatte skolegangen etter fullført folkeskole. Han var imidlertid hverken flittig eller veldisiplinert, og strøk til middelskoleeksamen. Takket være morens forhandlingsfremstøt fikk Harry fortsette på skolen. Etter examen artium og forberedende prøver ved universitetet gjennomførte han en fire år lang studietur i Europa med fokus på kunst og kultur. Han hadde ambisjoner om å ta en doktorgrad i Tyskland, men måtte avbryte studiene i 1898 fordi han ble kalt inn til norsk militærtjeneste. Sommeren 1900 drev Harry Fett en form for nybrottsarbeid på kunstfeltet ved å reise rundt i Norge med sykkel og fotografiapparat og

registrere og dokumentere kirkekunst fra middelalderen og senere. Det kom godt med at faren, som var en ivrig amatørfotograf, hadde lært ham både å fotografere og fremkalle bilder. På denne reisen fant Harry Fett stoff til doktoravhandlingen han avla i 1908: *Billedhuggerkunsten i Norge under Sverreætten* (Fett, 1908).

3.2 Familie og venner

Harry Fett giftet seg med Harriet Emilie von Trepka Rode i 1903. Sammen fikk de først to sønner (Hugo Emil i 1904 og Per Harry i 1906) og senere to døtre (Inga Marie i 1918 og Harriet i 1919) («Harry Fett», 2021). Familien bodde på vestkanten av Kristiania. Ekteskapet startet lykkelig, men da døtrene kom til verden, var forholdet mellom ektefellene blitt kjølig. Et stadig mer anstrengt ekteskapelig samliv endte i formell separasjon i 1937, på Harrys initiativ. Han bosatte seg fast på Villa Christinedal. Dette var et stort hus med hageanlegg som faren i 1901 hadde latt bygge ved sin fabrikk på Bryn, litt østenfor byen. Her ble Harry Fett boende resten av livet.

Gjennom hele sitt voksne liv drev Harry Fett utstrakt selskapelighet med datidens kulturelite. Han hadde en stor omgangskrets av mennesker som delte hans interesser – vesentlig menn. Enkelte fremstår som spesielt viktige: især prins Eugen av Sverige, aktiv kunstmaler og Oscar IIs yngste sønn. Harry Fett var blitt kjent med ham under en middag for Det Skandinaviske museumsforbund i Stockholm i 1916. Også en gruppe norske, kulturinteresserte venner (blant dem Haakon Schetelig) virker viktige i et livsperspektiv. Kameratene kalte seg «ridderne av den grønne bänk».

3.3 Yrkesliv, interesser og anerkjennelse

Etter fullført militærtjeneste i 1899, gjorde Harry Fett seg bemerket med flere avisartikler om restaureringen av Akershus festning. Dette førte til at han ble sekretær for Fortidsminneforeningen, som arbeidet for bevaring av norske fortidsminnesmerker. Videre ga stifteren av Norsk Folkemuseum, Hans Aall, Harry Fett en amanuensis-stilling ved museet, og de to hadde et nært samarbeid.

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

Plikt- og familiefølelse gjorde at Harry Fett overtok driften av familiens takpapp- og vattfabrikk på Bryn øst for Kristiania da faren døde i 1911. Harry Fett fortsatte som arbeidende fabrikkeier til han var omkring 70 år gammel.

Som aktiv kunst- og kulturskribent utga Harry Fett flere bøker i tillegg til en lang rekke avis- og tidsskriftartikler. Forfatterskapet kan deles i to hovedområder: akademisk kunsthistorie og mer allmenn kunst- og kulturfilosofi («Harry Fett», 2020). I 1910 etablerte han tidsskriftet *Kunst og Kultur* sammen med vennen Haakon Shetelig. Tidsskriftet er i dag anerkjent for formidling av forskning innen kunst, arkitektur og design (*Kunst og Kultur*, u.å.).

Harry Fett ble utnevnt til riksantikvar i 1913. I denne rollen bygde han opp Norges kulturminneforvaltning, sørget for at vi fikk en lov om fredning av bygninger i 1920 og nedla et iherdig og langvarig arbeid i å bevare bygningsmiljøer som Bryggen i Bergen og Bergstaden Røros. Begge er i dag på UNESCOs verdensarvliste («Verdensarv i Norge», u.å.). Harry Fett beholdt riksantikvar-stillingen helt frem til 1946, året da han fylte 71 år.

Harry Fett bygget opp en svært stor kunstsamling og en enorm boksamling på Villa Christinedal. Som pensjonist etablerte han i 1950 foreningen *Kunst på arbeidsplassen*, en ideell organisasjon som sendte utstillinger av kunstreproduksjoner og etter hvert også originalkunst ut til medlemsbedriftene. Foreningen er fremdeles i full virksomhet, og disponerer i dag mer enn 6000 verker som representerer 100 års kunsthistorie (Aars & Broch, u.å.).

Harry Fett mottok mange utmerkelser for sitt arbeid. Han var medlem av flere vitenskapelige selskaper i Norge og utlandet, og han ble offentlig hedret ved en rekke anledninger i sin samtid. Blant annet mottok han flere norske og utenlandske ordener. I 1946 ble han kommandør med stjerne av Sankt Olavs Orden (Myklebust, 2020). Dette er ordenens nest høyeste blant fem klasser (Det kongelige hoff, u.å.).

4. (s. 5-8) Metode

«Hvordan kan du vite om noe er sant?», spør Tor Grenness (2012) i tittelen på sin lærebok i vitenskapelig metode. Dette er et grunnleggende spørsmål: enhver

forsker er på en form for sannhetssøken. Så hvordan kan vi best gripe an forskningen på Harry Fett og hans ettermæle?

4.1 Hva kan kalles vitenskap? Idehistorisk overblikk

4.1.1 1600-tallet: Naturvitenskapen i sentrum

Idéhistorien viser en kamp om hva som kvalifiserer til å kalles vitenskap. Descartes og Vico, to tenkere fra 1600-tallet, kan sies å markere starten på den moderne debatten om dette viktige temaet (Krogh et al., 2003).

I 1637 skapte franskmannen René Descartes (1596-1650) et vitenskapsteoretisk «vannskille» som har gjort ham berømt helt til vår tid. Descartes ga et stort bidrag til vitenskapen ved å (i) lete etter selve tenkningens grunnlag, (ii) forlange at forskning skal følge en systematisk metode for å være gyldig, (iii) beskrive denne metoden, og (iv) anvende metoden på forskningsspørsmål innen filosofi, matematikk og fysiologi, med banebrytende resultater (Tranøy & Ore, 2020). Descartes hevdet at hans metode var allmenngyldig. Hans utgangspunkt var å avdekke det som var til å stole på, og tilnærmingen han benyttet var å «tvile seg til bunns», til et punkt det ikke var mulig å betvile: nemlig at han tvilte. Her møter vi det berømte sitatet «cogito ergo sum» («jeg tenker, altså er jeg») (Krogh et al., 2003), og herfra stammer tanken om at den som tenker (subjektet) er noe annet enn det som omfattes av tenkningen (objektet) og samtidig også fra produktet av tenkningen (resultatet) (Skjervheim, 1996, s. 98–99). Descartes' syn innebar en oppfatning om at det finnes én og bare én type vitenskap.

Den italienske retorikkprofessoren Giambattista Vico, som levde ca. 50 år senere, kritiserte Descartes med utgangspunkt i de historisk-filosofiske fagenes situasjon. Vico påpekte at ulike historikere og filosofer har ulike perspektiv og oppfatninger, og at et krav om konsistens og totalt fravær av tvil derfor ville ha utradert hele filosofihistorien. Jeg oppfatter ikke at Vico var prinsipielt imot kravet om metode i vitenskapen. Han hevdet imidlertid at Descartes på ingen måte hadde funnet en allmenngyldig vitenskapelig metode. Tvert imot mente han at en slik felles metode for all vitenskap ikke fantes. Ikke bare mente han at Descartes' metode var uegnet til å studere spørsmål som angikk mennesket og det menneskeskapte:

han mente at humaniora i sitt innerste vesen skilte seg fra studiet av den observerbare natur. Derfor var det behov for en egen vitenskap for studiet av religion, politikk, kunst – og ikke minst språket, som er meningsbærende og som mennesker må ha en felles forståelse av for å kunne kommunisere. Vicos syn innebar at det finnes to adskilte vitenskaper, den naturvitenskapelige og den åndsvitenskapelige (også kalt humaniora), som hver må studeres ut fra egne premisser, og dermed ut fra ulike metoder. (Krogh et al., 2003).

4.1.2 1800-tallet: positivismen og historismen

Diskusjonen om hva som kan kalles vitenskap skjøt for alvor fart på 1800-tallet. Historie var nå blitt innført som universitetsfag og skulle forsvare sin plass blant de andre fagene. Men kunne historie kalles vitenskap, og i så fall på hvilket grunnlag? Naturvitenskapene hadde vært en sammenhengende suksesshistorie fra Descartes' tid, og mange forsøkte å «gjenbruke» metoder fra naturvitenskapen for å legitimere humaniora-forskningen. Eksempelvis ble prinsipper fra botanisk forskning forsøkt overført til språkvitenskap (Krogh et al., 2003). Innstillingen om at humaniora-fagene skulle tilpasses naturvitenskapen, går under betegnelsen positivismen, og defineres som at man «innen humanvitenskapene aksepterer naturvitenskapelig metode, konsentrerer seg om erkjennbare fakta og avviser alle slags filosofiske spekulasjoner, særlig om en guddommelig styrelse eller et forsyn i historien» (Krogh et al., 2003, s. 105).

Historismen i vid betydning stod for at egenarten til alt menneskeskapt var bestemt av perioden det var oppstått i (Krogh et al., 2003, s. 18). Vicos grunnsyn om at humaniora i vesentlig grad adskiller seg fra naturvitenskapene var representert blant historikere og andre humaniora-forskere. Dette synet fremtvang nye spørsmål: hvordan skulle grensen trekkes opp mellom naturvitenskapen og åndsvitenskapen, hvilke krav skulle stilles til humaniora-forskningen, og hvordan skulle humaniora-metoden beskrives? Et viktig bidrag kom med Johann G. Droysen (1808-89). Han skilte mellom å *forstå* og *forklare*. Dette var en fundamental oppdeling: ifølge Droysen var den historiske metode en utforskning med forståelse som siktemål, mens den naturvitenskapelige metode besto i å drive årsaksforklaring ut fra allmenne lover (Krogh et al., 2003, s. 106–109).

4.1.3 1900-tallet: positivisme og positivismestrid

Mens humaniora hadde vært under press fra naturvitenskapene på 1800-tallet, økte trykket fra samfunnsvitenskapelig hold på 1900-tallet. Enkelte mente at humaniora var en undermengde av samfunnsvitenskapene. Da det kom nytt liv i debatten om vitenskapelig metode og striden i hovedsak stod mellom naturvitenskap og samfunnsvitenskap, fikk det derfor samtidig konsekvenser for humaniora (Krogh et al., 2003).

Fra starten av 1900-tallet hadde positivismen vind i seilene, men møtte også kritikk. Noe av grunnen kan være at visse forskningsmiljøer forfektet standpunkt som ble forstått (eller misforstått) som positivisme i et bredere fagmiljø (Krogh et al., 2003). Ved 1900-tallets begynnelse hevdet eksempelvis behavioristene at man kunne utforme en naturvitenskapelig psykologi med forklaringskraft for menneskelig adferd ved å konsentrere studiene om ytre, objektive observasjoner og uten å forholde seg til tenkning, følelser eller andre deler av menneskenes «indre liv» (Krogh et al., 2003, s. 112). Scientistene hevdet på sin side at «naturvitenskapen er den eneste form for menneskelig fornuft, og at all tenkning og argumentasjon må følge naturvitenskapelig mønster» (Krogh et al., 2003, s. 113). Karl Popper (1902-1995) var blant dem som kritiserte scientistene, og han ble en viktig bidragsyter i teoriutviklingen innen vitenskapsfilosofien. Et sentralt poeng for Popper var falsifikasjonsprinsippet: vi kan kanskje sannsynliggjøre, men ikke bevise, at noe er sant. Det eneste vi fullt ut kan bevise, er hva som *ikke* er sant. «Data er alltid korrigerbare i lys av ny viten» (Krogh et al., 2003, s. 113).

Den såkalte «positivismestriden» oppstod på 1960-tallet. Debatten var uoversiktlig og foregikk i hovedsak stod i USA, men også delvis i andre land. Striden fikk sterk påvirkning på den vitenskapsfilosofiske debatten i Norge (Krogh et al., 2003, s. 111). Grovt forenklet akslet positivistene arven etter Descartes og mente at det bare finnes én vitenskap og at samme metode kan benyttes i alle fag, mens positivismekritikerne fulgte opp Vicos syn og hevdet at siden mennesker tenker, føler, beslutter, osv., vil ikke deskriptiv viten kunne gi vesentlig innsikt i hva det vil si å være menneske (Krogh et al., 2003, s. 114). I Norge representerte filosofene Arne Næss og Hans Skjervheim hver sin side i positivismestriden. Fra 1930-årene var Næss kjent som positivist (kanskje også

scientist). Han ble skarpt imøtegått av Skjervheim, som innførte et nytt begrepspar: «deltakar og tilskodar» (Krogh et al., 2003, s. 114). Skjervheim beskrev tre ulike måter å forholde seg til andre menneskers tale på: man (i) lytter til det den andre sier, lar seg engasjere av det og forsøker aktivt både å forstå og gjøre seg forstått, (ii) registrerer hva den andre sier som et faktum uten å la seg engasjere, eller (iii) forholder seg til det den andre sier kun som lyder uten språklig innhold (talen er da i prinsippet meningsløs). I det første tilfellet er man deltakar, og dette er dialogens vei. I de øvrige tilfellene er man tilskodar. Skjervheim fastslår at det er umulig å objektivere seg selv. Videre kritiserer han troen på at man som forsker kan begrense seg til å benytte standpunkt (ii) og (iii) (dvs. at en slik objektiviserende holdning vil gi et godt resultat), men han kritiserer også tilskodar-tilnærmingen ut fra en etisk synsvinkel: objektivisering er et angrep på andre menneskers frihet, mener han. Hvis du objektiviserer meg, blir jeg fremmedgjort og maktesløs (Skjervheim, 1996).

Skjervheims kritikk av positivismen får implikasjoner for humaniora-forskningen: Et menneske som forsker på det menneskelige, kan ikke objektivere seg selv, og bør ikke objektivere sitt forskningsobjekt. Så hvordan bør forskeren gå frem?

4.2 Hva er hermeneutikk?

Hermeneutikk er en vei humaniora-forskeren kan benytte for å opparbeide innsikt. Begrepet stammer fra det greske ordet «hermeneuein», som betyr å «uttrykke», «utlegge» eller «oversette» (Krogh et al., 2003, s. 216). Hermeneutisk praksis dreier seg om fortolkning og forståelse, som også innebærer å avdekke skjulte egenskaper og sannheter ved det man studerer (Krogh et al., 2003).

4.2.1 Historisk utvikling

Allerede i antikken ble en form for hermeneutisk praksis benyttet, eksempelvis ved fortolkning av Homer. Hermeneutikk slik vi forstår begrepet i dag kan spores til reformasjonen. Protestantene hevdet at teologien skulle hvile på Skriften alene. Dermed måtte de kunne vise til en sammenhengende enhet av mening i Bibelen. Dette førte til omfattende studier der enkelte tekstutdrag skulle forstås i lys av andre tekstutdrag og av Bibelen som helhet (Krogh et al., 2003, s. 216–223). Imidlertid kom de store bidragene til hermeneutikken først på 1800-tallet. I 1808

utga Friedrich Ast et verk der han (i) åpnet opp for en utvidelse av hermeneutikk til en allmenn forståelselære, i motsetning til tidligere tiders snevrere fokus på tekstanalyse, og (ii) introduserte den hermeneutiske sirkel. der prinsippet er at forskeren skal veksle mellom å fokusere på verket som helhet og studiet av enkeltdeler. Tanken var at man ved lesning av en tekst først måtte få en overordnet forståelse av helheten før man begynte å tolke enkeltdeler. Hvis overblikket manglet, risikerte man fundamentale misforståelser. Friedrich Schleiermacher (1768-1834) bidro til å etablere et filosofisk grunnlag for hermeneutikken. Han mente at *forståelse* bygger på et samspill mellom forskerens helhetsblikk (allmenne intensjon) og fokus på enkeltdeler (individualiserende intensjon). Forskeren må forsøke å tre inn i forfatterens tankeverden (Krogh et al., 2003, s. 226).

Hermeneutikken og historismen møttes gjennom begrepet forståelse. Droysens tanker om at åndsvitenskap handler om å forstå kunne nå utvikles videre i en hermeneutisk forståelselære. Blant annet ble søkelyset satt på forskerens egen plass den historiske sammenhengen. Ethvert studium av tidligere tiders tekster måtte bygge på en forståelse av tiden teksten var skrevet i, og dette krevde overskridelse av et historisk skille (Krogh et al., 2003, s. 230–233). Historikeren og vitenskapsfilosofen Wilhelm Dilthey (1833-1911) ville gi åndsvitenskapene et fast grunnlag, og han mente at den åndsvitenskapelige metode måtte bygge nettopp på forståelse gjennom fortolkning – hermeneutikk. Gjennom ham ble hermeneutikken uløselig knyttet til humaniora (Krogh et al., 2003, s. 232–234). Dette utdypet synet på at det finnes to typer vitenskap (den naturvitenskapelige og den åndsvitenskapelige): hermeneutikk kunne nå forstås som åndsvitenskapens metode (Krogh et al., 2003, s. 238).

4.2.2 Gadammers grunnsyn

På 1960-tallet introduserte Hans-Georg Gadamer (1900-2002) en perspektivendring. Han hevdet at hermeneutikk slett ikke var noen metode, men en generell filosofisk teori om forståelsens vesen. Gadamer avviste ikke at det var behov for metode i humaniora-forskning (eller i annen forskning), men han hevdet at hermeneutikk dreide seg om noe dypere: at forståelse er en *betingelse* for å kunne lære en metode og deretter også for å anvende metoden, uavhengig av hvilken

vitenskap man snakker om. Gadamers hovedskille går derfor mellom hermeneutikk og metode, og ikke mellom åndsvitenskap og naturvitenskap (Krogh et al., 2003, s. 235–241).

4.2.3 Begrepet forforståelse

Gadamer hevder at all forståelse bygger på en forutgående forståelse. Dels har vi kollektive «fordommer», felles delte grunnleggende antagelser om hvordan ting henger sammen, og dels har forskeren sin «forforståelse» av studieobjektet.

Fordommer kan også korrigeres. Det er dette som skaper forbindelser på tvers av ulike kontekster, og som gjør oss i stand til å forstå fortiden selv om vi er bundet til vår egen tids fordommer. Derfor oppfatter Gadamer fordommer som positivt, og mener at Descartes har tatt grunnleggende feil ved å lete etter et «nullpunkt» uten forutgående oppfatninger (Krogh et al., 2003, s. 241–247).

Min forforståelse

Slik Harry Fett ble beskrevet i beretningen fra prestegården i Lom, fikk jeg inntrykk av at enhver opplyst leser var forventet å kjenne til hvem han var. Selv visste jeg ikke annet om ham enn at en vei i Oslo bar hans navn. For en del år siden hadde jeg arbeidsplass på Bryn. Da hendte det at jeg gikk eller kjørte forbi veien ved navn «Harry Fetts vei». Mange veier i Oslo (og andre steder) er kalt opp etter personligheter av lokal interesse. Jeg antok at det var snakk om en mann med en viss samfunnsmessig betydning i omegnen rundt Bryn. Dette var min forforståelse før jeg støtte på Harry Fett under lesningen av *Prestegårdsliv II*.

4.1.2 Hermeneutisk praksis etter Gadamer

Forforståelsens uunngåelighet og ønskelighet medfører en utvidelse av den hermeneutiske sirkelen som ble introdusert av Ast. Sirkelvandringen er ikke lenger en øvelse der forskeren objektivt beveger seg mellom helhet og del. Det følger av Gadamers syn at forskerens subjektive situasjon har en sentral rolle i forståelsen. Forskeren møter teksten med sin forforståelse, og sirkelvandringen fortsetter i et vekselspill der teksten i flere omganger tolkes ut fra «del-helhet»-prinsippet, og forskeren reviderer sin forforståelse ut fra de nye innsiktene som oppstår gjennom denne stegvise tolkningen (Krogh et al., 2003, s. 245–247).

Gadamer introduserte videre begrepet *horisont*. Forståelse innebærer tilnærming mellom to horisonter som er bestemt av hver sin periode. Teksten, med sin kontekst og sine forbindelseslinjer til omgivelsene, representerer én horisont. Forskeren, med sine fordommer, representerer en annen horisont. Gjennom tolkning trenger forskeren inn i teksten og reviderer sine fordommer, og får derved utvidet sin horisont. Nye møter med teksten etter «del-helhet»- prinsippet kan gi ytterligere horisontutvidelser. Slik kan forskeren tilnærme sin horisont til tekstens horisont. Dette kalles horisontsammensmeltning. Resultatet blir at forskeren får en dypere forståelse (Krogh et al., 2003, s. 247–257).

I følge Gadamer vil forståelse av et verk fra fortiden kreve at forskeren både kan være nærgående og beholde en viss avstand til teksten. Der «del-helhet»- prinsippet har teksten (verket) i fokus, handler «nærhet-avstand»-prinsippet mer om forskerens egen innstilling (Krogh et al., 2003, s. 253). Forskeren må beherske ulike tilnæringsmåter, eksempelvis balansere mellom «deltakar»- og «tilskodar»-perspektivet i møte med verket. Hermeneutisk analyse kan derfor gjennomføres ved at forskeren først, så langt det går, bevisstgjør seg sin forforståelse, og deretter nærmer seg objektet for sin forskning fra flere sider, går i dybden på enkelte felt og lar funn på ett område utvide og berike forståelsen både av helheten og sine egne fordommer (Krogh et al., 2003).

4.3 Kildekritikk og kontekst

4.3.1 Kilder

En drøfting kan ikke bli bedre enn kvaliteten på kildematerialet som benyttes i drøftingen. Min hovedkilde er Kristin B. Aavitslands rikt illustrerte biografi *HARRY FETT. Historien er lengst* (Aavitsland, 2014). Etter mitt syn følger Aavitsland anbefalte råd for å sikre vitenskapelighet i forskningen: (i) etterprøvbarehet, (ii) fordomsfrihet og forkastbarhet, og (iii) krav om empirisk støtte (Troye og Grønberg, referert i Grenness, 2012, s. 31–32). Aavitslands tekst er grundig kildebelagt, med tydelige referanser. Videre fremstår hun som kritisk og uavhengig, uten åpenbare bindinger til Harry Fett som person. Endelig benytter hun i stor grad primærkilder som bevarte brev, fotografier og avis- og tidsskriftartikler. Jeg anser derfor Aavitsland for å være en meget god kilde. I

tillegg til nevnte biografi, bygger jeg på fagfelleverderte artikler som er skrevet om Harry Fett i nyere tid. Jeg anser dem for å oppfylle kravene til vitenskapelighet. Videre benytter jeg Harry Fetts egne tekster. Disse forsøker jeg å ha et mer distansert forhold til, og veksler mellom et «deltakar»- og et «tilskodar»-perspektiv. Jeg er selv helt uavhengig av alle kilder.

4.3.2 Kontekst

Min første kontekstkommentar gjelder Harry Fett og hans omgivelser. Han ble født (og levde hele sitt liv) i et privilegert miljø. Dette forsøker jeg å ha med meg i min drøfting. Videre levde han i en tid da positivismen hersket, men selv representerte han en åndsvitenskapelig fagtradisjon. Dermed kan positivisme-debatten i seg selv være relevant for å belyse hovedproblemstillingen.

Gjennom underproblemstillingene forsøker jeg å opprette en forbindelse mellom Harry Fett og navngitte skikkelser fra verdenslitteraturen. Også dette er en kontekst, og jeg har bestrebet meg på å forholde meg kritisk til hvilke slutninger det er rimelig å trekke fra mine observasjoner.

Endelig er møtet mellom meg som forsker og Harry Fett som forskningsobjekt definitivt en kontekst. Jeg lever i en helt annen tid enn hans, og jeg har måttet gå noen runder med meg selv for ikke å la mine grunnleggende antagelser om familie- og samfunnsliv skjemme analysen. Som kvinne har det eksempelvis vært underlig å observere et samfunnsliv der det meste ble gjort av og for menn. Som gift firebarnsmor har jeg måttet minne meg selv på at vår tids idéer om likestilling mellom kjønnene er en ganske ny oppfinnelse.

4.4 Bruk av hermeneutisk analyse i oppgaven

4.4.1 Valg av metode

Jeg tar utgangspunkt i Gadammers syn om at en hermeneutisk tilnærming ikke er en metode, men en innstilling. På denne bakgrunn slår jeg en hermeneutisk sirkel rundt Harry Fett og hans virke. Jeg velger tre «utsiktspunkter» langs sirkelen, representert ved underproblemstillingene fra kapittel 2. Første underproblemstilling er valgt for å forsøke å forstå hvorfor Harry Fett ble så stor i sin egen samtid, mens underproblemstilling 2 og 3 er valgt for å forstå hvorfor han er

glemt av ettertiden. Med mål om å finne relevante vinklinger til drøftingen, leser jeg referanseverkene flere ganger, parallelt med studiet av Harry Fett.

4.4.2 *Hva har endret seg underveis?*

Arbeidet har vært en hermeneutisk reise. Jeg har opplevd bekjentskapet med Harry Fett som en slags tyrefekting uten våpen: han har holdt et slør foran seg, jeg har forsøkt å dra det til side. Lenge klarte jeg bare å avsløre brokker av mening. Dette bedret seg omsider da jeg gikk bort fra min opprinnelige plan om å benytte moderne ledelseslitteratur som fokuspunkter: Harry Fett viste mye mer av seg selv i møte med eldre tiders store lederrådgivere.

5. Underproblemstilling 1: Var Harry Fett leder eller administrator?

Harry Fett etterlot seg en stor arv på flere viktige områder. Min første antagelse var at han måtte ha vært en betydelig leder for å kunne få til dette. Men han er jo blitt glemt, så kanskje var han ingen leder, likevel? Hva var han i så fall?

5.1 Teori

5.1.1 Leder versus administrator

Bjartveit og Eikeset (2020, s. 215) minner om en viktig diskusjon om ledelse i moderne tid, igangsatt av Abraham Zaleznik i 1977. I artikkelen «Managers and Leaders. Are they different?» setter Zaleznik «the leader» (lederen) opp mot «the manager» (oversatt til «administrator» av Bjartveit og Eikeset) og viser at prototypene på disse lederkategoriene både opplever lederrollen ulikt og representerer to grunnleggende forskjellige måter å utøve lederskap på. Lederen opplever lederrollen som et middel for å utrette noe, er opptatt av *hvorfor* noe skal gjøres, og kjennetegnes ved å velge ut og håndtere de riktige tingene.

Administratoren er ofte mer bevisst på lederrollens autoritet enn på overordnede mål, er opptatt av *hvordan* ting skal gjøres, og kjennetegnes ved å fokusere på å gjøre ting riktig. Dette innebærer at en leder er opptatt av mening, både for seg selv og andre, og har et nært og personlig forhold til målene. Lederen tar risiko og tolererer usikkerhet og kaos. En administrator er en prosessfokusert problemløser,

uten spesielt stort engasjement i målene. Administratoren er diplomatisk og kompromissvillig og søker stabilitet og kontroll (Zaleznik, 1977).

5.1.2 Ibsens perspektiv på ledelse

Bjartveit og Eikeset (2020) viser hvordan Ibsens historiske skuespill *Kongs-emnerne* (Ibsen, 2005) kan leses for å belyse og utdype Zalezniks poenger. Tre sentrale spørsmål trekkes frem (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 214): For det første om en lederstilling er nok i seg selv: er ledergjernen en «kongskåpe» man kan ikke seg? For det andre om lederskap krever visjoner rotfestet i lederen selv: er lederskap et eksistensielt fenomen? For det tredje hva relasjoner betyr for ledelse: du er ikke leder uten at noen er villige til å følge deg.

Kongs-emnerne (Ibsen, 2005) handler om striden om kongemakten i Norge i starten av 1200-tallet. Kongen er død, og hans etterfølger skal velges blant flere «kongs-emner». Søkelyset rettes mot pur unge og ubemidlede Håkon, som hevder å være den avdøde kongens sønn, og den voksne, kløktige og dyktige jarlen (senere hertugen) Skule, som har vært en slags «konstituert konge» i flere år. Skule er et meget kompetent kongsemne, med sterke, legitime krav på kronen, stor rikdom og et mektig nettverk. Likevel går den uerfarne outsideren Håkon seirende ut av stridighetene. Ibsen bruker Håkons kongstanke som et drivende element i handlingen, og som den sterkeste forklaringsfaktoren for at Håkon vinner til slutt (Ibsen, 2005).

Håkon uttrykker sin kongstanke for Skule: «Norge var et *rige*, det skal blive et *folk*. [...] alle skal være ét herefter, og alle skal vide med sig selv og skønne at de er ét!» (Ibsen, 2005, s. 118). En analog visjon i vår tid kunne ha vært å få alle innbyggere i Europa til å oppfatte seg *først og fremst* som EU-borgere, *dernest* som tyskere, franskmenn, svensker, osv. Skule oppfatter umiddelbart storheten og kraften i Håkons visjon. Hans grunnleggende antagelse har vært at selve kongeverdigheten – stillingen – er det viktige, men nå begynner han å tvile på om det er nok. Hvis man vil utøve store dåder, er stillingen kanskje nødvendig som basis å jobbe ut fra, men ikke tilstrekkelig. Den som vil være konge, må ha en kongstanke (Ibsen, 2005).

Kravene som stilles til en kongstanke

I sin forelesning «Ibsens kongstanke» i 2020, fremholdt Steinar Bjartveit at en kongstanke må oppfylle tre kriterier: den må være (i) personlig, dvs. ideen er av en eksistensiell karakter, (ii) handlingsorientert, dvs. det må være vilje til å realisere idéen, og (iii) kollektivistisk, dvs. strekke seg utover personen selv, og angå fellesskapets interesser.

Det første kravet til en kongstanke er personlig forankring. Dette kriteriet vises dels gjennom at Håkon selv gir uttrykk for at kongegjeringen for ham er «kald og pligt» (Ibsen, 2005, s. 13), dels gjennom at Skule legemliggjør motsatsen av personlig forankring og viser hvor galt det kan gå hvis man forsøker å ta en annens visjon som sin egen. Skule blir etter hvert gradvis mer opptatt av idéen om en kongstanke, men finner ingen hos seg selv. Han forsøker å gjøre Håkons kongstanke til sin, men det fører bare til ulykke for ham selv og andre, og ender til slutt med at Skule går frivillig i døden. Håkon opplever på sin side kongsgjeringen som en gudегitt oppgave han ikke kan unnsnippe, og han følger den veien som er staket ut. Han er klar over at oppgaven er umåtelig strevsom (Ibsen, 2005, s. 118). Fallhøyden er dessuten stor: i likhet med linedanseren i «Fortalen» til *Slik talte Zarathustra*, som faller ned og knuses når han forsøker å krysse avgrunnen på sin line (Nietzsche, 1999, s. 15–16), risikerer Håkon å mislykkes og gå til grunne i forsøket på å forfølge sin kongstanke. En kongstanke er altså dypt rotfestet i bærerens indre og oppleves som en oppgave med høyere mening, og medfører en avslappet holdning til risiko i sin alminnelighet.

Det andre kravet er handlingsorientering. Ibsen presenterer Håkon som en handlingens mann, selv der det har store materielle eller emosjonelle omkostninger. Eksempelvis hugger Håkon sine «sølvkar og sølvdiske i stykker» (Ibsen, 2005, s. 130) for å kunne utbetale lønn til sine folk. Gang på gang viser han også sine fiender mildhet og storsinn. Historiens fasit viser likeledes en tydelig handlingsorientering: I Håkon Håkonssons 46 år som norsk konge, tok borgerkrigene slutt, og en periode med omfattende innenrikspolitisk og utenrikspolitisk konsolidering startet (Helle, 2020). Kongstanken må altså lede til handling, ikke bare i øyeblikket, men over tid og med stor utholdenhet, og

bæreren må på viktige områder være villig til å sette egne behov til side for å oppnå noe større.

Det tredje kravet er at kongstanken må være kollektivistisk. Ibsen viser dette ved å sette Skule og Håkon opp mot hverandre. Skule fremstår egosentrisk. Hans brennende trang etter å bli konge knyttes til hans personlige selvaktelse: han kan ikke være nummer to (Ibsen, 2005, s. 115). Håkons kongstanke er derimot en storslått, kollektivistisk visjon som angår fellesskapets identitet. Den er dessuten svært innovativ. Håkon vil gjøre Norge til et samlet folk i stedet for et løst sammensatt knippe høvdingdømmer. Skule sier vantro: «Det er ugørligt! Sligt melder aldrig Norges saga om før!» (Ibsen, 2005, s. 119), men mange velger å følge Håkon. Kongstanken må altså være til fellesskapets beste, gjerne innovativ, men iallfall egnet til å skape engasjement hos potensielle følgesvenner. Uten følgesvenner er ikke lederen leder.

5.1.3. Kritisk blick på Ibsens relevans for ledelse

Bjartveit og Eikeset (2020, s. 213) understreker at avstanden er stor både fra Håkon Håkonssons middelalder og fra Ibsens skrivestue til vår tids lederarenaer, og videre at Ibsen selv ikke påberopte seg å ha noen (leder)filosofi. Imidlertid har Ibsen en fascinerende evne til å stille dype og gjennomborende spørsmål som ansporer leseren til å finne sine egne svar. På denne måten blir Ibsen en slags kritiker av sitt eget kongstankebegrep.

Som Zalesnik (1977), synliggjør også Ibsen at den visjonære lederen vil vinne i kappestrid med den rene administratoren. Ibsen nyanserer imidlertid dette bildet betraktelig og peker mot et både-og heller enn et enten-eller: han viser behovet for å lykkes *både* med det visjonære *og* med det administrative. Gjennom Håkon viser Ibsen oss at ledelse krever visjoner, pågangsmot, evne til å skape mening og omtanke for så vel medarbeidere som andre interessenter, men også at kongstanken kan føre til fanatisme og sviktende vurderingsevne. Gjennom Skule viser han at det ligger stor verdi i å mestre administrative ferdigheter og ha evne til rasjonell tvil, eksempelvis kritisk selvrefleksjon. Kombinerer vi disse to, får vi en lederskikkelse med ideologisk forankring, stor beslutsomhet og kraft, som

mestrer det vi kaller transformasjonell så vel som transaksjonell ledelse (Bjartveit & Eikeset, 2020, s. 217) – i høy grad en lederskikkelse med relevans i vår tid.

5.2 Drøfting av underproblemstilling 1

Zaleznik (1977) stiller lederen opp mot administratoren, og ser ut til å mene at de er gjensidig utelukkende kategorier (s.75). Men må en person i en lederrolle være enten av typen «leder» eller av typen «administrator»? Enkelte kan vel ha sikret seg en lederstilling uten særlig dyktighet hverken som leder eller administrator, mens andre kan prestere langs begge akser? Jeg vil derfor først drøfte om Harry Fett kan kalles en administrator, og deretter drøfte om han tilfredsstillers Ibsens krav til ledere. Det vil føre for langt å gå detaljert inn på alle Harry Fetts mange og ikke helt ensartede roller. Jeg har derfor valgt ut enkelte elementer fra rollene som kunsthistoriker, skribent og redaktør, arbeidende fabrikkeier, riksantikvar, kunstformidler og privatperson.

5.2.1 Var Harry Fett en administrator?

I tråd med Zalezniks (1977) beskrivelse av den typiske administrator, vil jeg her undersøke om Harry Fett var (i) en problemløser, (ii) prosessfokusert, (iii) diplomatisk og kompromissøkende, og (iv) opptatt av stabilitet og kontroll.

Harry Fett fremstår som en dyktig og proaktiv problemløser. I det daglige løste han problemer på løpende bånd, for eksempel i arbeidet med å skaffe kontorlokaler for riksantikvar-administrasjonen (Aavitsland, 2014). Han ser også ut til aktivt å ha lett etter problemer å løse, noe «det nye spiserommets problem» på Høyenhall fabrikk er et eksempel på. Arbeiderne hadde i mange år hatt spiselokale i en gammel og hyggelig mølle som brant ned før 2. verdenskrig (Aavitsland, 2014, s. 530). Et nytt og moderne spiserom ble bygd, og dette kunne Harry Fett ha nøydt seg med, men han fant det nye lokalet utrylkelig. «Hvorfor ikke begynne med kunstutstillinger midt på selve arbeidsplassen?», spurte han seg (Fett, 1946, s. 3–6). Som sagt, så gjort. Dermed var problemet løst, og samtidig hadde Harry Fett funnet kimen til det mobile galleriet «Kunst på arbeidsplassen» som ble stiftet noen år senere (Aavitsland, 2014).

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

Harry Fett fremstår også som prosessfokuseret. En illustrasjon kan hentes fra rollen som kunsthistoriker, der han var svært opptatt av systematikk. Han introduserte eksempelvis «den stilkritiske metode» i Norge og benyttet den selv flittig på flere gjenstandskategorier, slik som kirkekunst, illustrerte manuskripter og innbo (Aavitsland, 2014). Jeg oppfatter at metoden ligner en form for hermeneutisk analyse av kunstgjenstander («Giovanni Morelli», 2020). Anvendelsen av metoden resulterte i noen oppsiktsvekkende funn. Harry Fett knyttet norsk kirkekunst fra 1200-tallet til en raffinert europeisk fagtradisjon (Fett, 1908), og dette forskningsarbeidet var så betydelig at det ga ham doktorgraden (Aavitsland, 2014). Også resultater knyttet til enkeltgjenstander er interessante. Eksempelvis mente han at en konge-sjakkbrikke av utskåren hvalrosstann funnet på den skotske øya St. Lewis måtte ha norsk opprinnelse. Dette sluttet han seg til ved å betrakte stolen kongen satt på og sammenligne med norsk innbo. Her møtte han vennskapelig forskermotstand (Aavitsland, 2014, s. 173), men senere funn og arkeologisk forskning har gitt ham rett (*Kongen fra Bekkvika*, 2020). Prosessfokus ga altså resultater.

Harry Fett må også regnes som en diplomat. Familien hadde gitt ham et stort nettverk, og dette utvidet og vedlikeholdt han gjennom hele livet. Han benyttet nettverket aktivt for å realisere sine planer, eksempelvis ved å få på plass et norsk forleggerapparat som kunne utgi (både hans egne og andres) illustrerte publikasjoner innen kulturfeltet. I mange sammenhenger viste han seg også som en dyktig forhandler (Aavitsland, 2014). Det er litt vanskeligere å få grep om hans kompromissvilje. Hvordan var han overfor kontakter i yrkeslivet? Overfor kone og barn fremstår han relativt egenrådig og barsk. Samtidig tolker jeg livet hans som et stort kompromiss: moren ville at han skulle bli en kulturpersonlighet, mens faren ønsket at han skulle bli forretningsmann. Harry valgte aldri mellom disse svært forskjellige rollene, men ivaretok dem samtidig over en periode på mer enn 30 år (Aavitsland, 2014).

Harry Fett må utvilsomt ha vært opptatt av stabilitet og kontroll. Aavitsland (2014) forteller at han opprinnelig ble tiltrukket av Harriets hjem fordi det var stabilt og harmonisk, i motsetning til foreldrenes. Det ser ut til at han søkte å oppnå stabilitet gjennom å etablere tradisjoner på mange arenaer. Eksempelvis

holdt han hvert år på samme datoer fest for arbeiderne på fabrikken, og han hadde årlige festhelger med vennene fra «den grønne bänk». Kontroll var åpenbart også viktig. Til tross for at han hadde en sønn som både var ekte interessert i takpappproduksjon og utdannet ingeniør, mens han selv egentlig var mer interessert i kunst og kultur, ga ikke Harry Fett fra seg kontrollen på fabrikken før han ble en gammel mann og sønnen var i 40-årene (Aavitsland, 2014). Videre kontrollerte han tidsskriftet *Kunst og kultur*. Offisielt var han og Haakon Shetelig sidestilte redaktører, men i praksis var Harry sjefen, mens Haakon var «underordnet biredaktør» (Shetelig, sitert i Aavitsland, 2014, s. 192).

Administrator – sluttkommentarer og konklusjon

Til syvende og sist bedømmes vel en administrator etter hvor effektivt og virkningsfullt vedkommende styrer, grovt sagt: om jobben blir gjort og om kvaliteten er tilfredsstillende. Harry Fett fikk i høy grad jobben gjort. For det første var han selv usedvanlig produktiv: som kunsthistoriker og kulturfilosof skrev og utga han i en lang periode gjennomsnittlig én bok pr. år, i tillegg til en lang rekke artikler (Fett, 1975), og som galleristifter ikke bare opprettet og drev han virksomheten «Kunst på arbeidsplassen», men kuraterte også utstillinger og skrev kunsthistoriske foredrag til hver utstilling (Fett, 1946, Aavitsland, 2014). For det andre fikk han jobben gjort også som sjef for andre: som fabrikkieier administrerte han virksomheten og holdt overordnet oppsyn med driften, og som riksantikvar sørget han for at Stortinget vedtok lov om bygningsfredning i 1920, organiserte og gjennomførte konservering og restaurering av kirkekunst, og bygget opp en profesjonell kulturminneforvaltning. Kvaliteten må også kunne kalles tilfredsstillende: Mye av det han har bidratt med, har virkning inn i vår egen tid, mer enn seksti år etter hans død. (Myklebust, 2020). Samlet sett, gir dette grunn til å hevde at han styrte svært effektivt og virkningsfullt.

Som gjennomgangen ovenfor viser, oppfyller Harry Fett sentrale kriterier i Zalezniks (1977) beskrivelse av en typisk administrator. I tillegg oppnådde han imponerende resultater ved utøvelse av disse administrative funksjonene. Jeg konkluderer derfor med at han var en svært dyktig administrator.

5.2.2 Var Harry Fett en leder, i henhold til Ibsen?

Harry Fett hadde flere lederstillinger og ledende posisjoner, og formelt sett var han derfor en leder. Men var han en leder etter Ibsens kriterier?

Forhold til lederstillingen – kongskåpen

Ibsen får oss til å forstå hvor sentralt spørsmålet «hvorfør vil du være leder?» er. Spørsmålet belyses gjennom kongskåpen, symbolet på kongeverdighet: er det nok å hige etter å ha kåpen på, eller må den fylles med noe? (Bjartveit & Eikeset, 2020). Så hvilket forhold hadde Harry Fett til sine kongskåper?

Harry Fett var åpenbart klar over hvilke muligheter for handling en betydningsfull stilling representerte. Aavitsland (2014) forteller at han tidlig søkte seg til nøkkelposisjoner hvor han kunne drive nybrottsarbeid, ofte uten å få spesielt god lønn (om han fikk betaling i det hele tatt), og han utnyttet handlingsrommet posisjonene ga. Gjennom stillingen som amanuensis ved Norsk Folkemuseum fikk han eksempelvis mulighet til å studere, katalogisere og trykke illustrerte artikler om et stort antall gjenstander, og posisjonen som redaktør av *Kunst og kultur* ga mulighet til å påvirke samfunnet og den offentlige opinion.

Likevel virker det som om han allerede fra ung alder av opplevde at en betydningsfull stilling var et mål i seg selv. Som 20-åring skrev han til sin lillesøster Dagny at ett av hans store mål i livet var å «hamre sig frem en stilling» (Fett, sitert i Aavitsland, 2014, s. 82). Videre søkte han et betydelig antall formelle posisjoner som voksen, mange av dem i parallell. Han var ikke fremmed for å bruke en stillings posisjonsmakt for å få det som han ville, heller ikke på hjemmebane. Et eksempel fra 1936, mens ekteskapet med Harriet knaket i sammenføyningene, illustrerer dette. Harry Fett hadde invitert til flere store fester i anledning en arkeologikonferanse i Oslo, men avlyste alle på kort varsel. Harriet hadde ment at dette ikke passet seg, men Harry satte sin vilje igjennom: «Det sier sig selv, at ikke du kan holde nogen fester – eftersom det nu tilfeldigvis er mig som er riksantikvar» (Fett, sitert i Aavitsland, 2014, s. 448).

Harry Fett fremstår derfor som en person som var svært opptatt av kongskåpen – ikke bare som et middel til å åpne dører og oppnå resultater, men også fordi han

selv ønsket å gå kledd i den og på grunn av makten kåpen representerte. Som Skule later han til å ha hatt bruk for kongskåpen for sin egen selvaktelses skyld.

Kunst på arbeidsplassen som kongstanke?

I følge Aavitsland (2014, s. 534–535) anså Harry Fett *Kunst på arbeidsplassen* som sin kongstanke. I denne forbindelse stod idéen om kunstens oppdragende og oppløftende effekt i sentrum. Det dreide seg altså mer om aktiv kunstformidling og kunstpedagogikk enn om den litt prosaiske etableringen av det mobile galleriet. Harry Fett ville bringe kunsten i all dens dybde ut til folket. Men var dette en kongstanke?

Jeg vil tro at idéen var eksistensielt forankret. Kunstformidling lå i kjernen av hans interesseområde, noe hans gründervirksomhet i *Kunst og kultur* viser, og han oppfattet at oppgaven hadde en høyere mening. Han hadde også selv erfart kunstens kraft gjennom både studiene og senere reiser, egen forskning og i rollen som kunstsamler (Aavitsland, 2014). Videre ledet idéen til handling over tid og med stor iherdighet. I løpet av få år ekspanderte han virksomheten fra egen fabrikk til et stort antall norske bedrifter, og fortsatte arbeidet til han var godt over 80 år gammel. Da foreningen feiret sitt 10-årsjubileum, abonnerte omtrent 150 arbeidsplasser på vandreutstillingene. En «filial» ble etablert i Danmark i 1954, og Harry Fett arbeidet for å få på plass en tilsvarende i Sverige (Aavitsland, 2014, s. 536). Idéen var også til fellesskapets beste. Kunsten skulle ikke forbeholdes samfunnseliten, men formidles til folk flest. Dette innovative foretaket var egnet til å skape begeistring, noe også oppslutningen vitner om.

Gjennomgangen ovenfor viser at idéen om *Kunst på arbeidsplassen* isolert sett kan sies å kvalifisere til å være en kongstanke. Likevel nøler jeg med å godta at den er det. Mitt første argument er at Harry Fett startet dette initiativet som pensjonist. Han ville vel ha startet tidligere, dersom dette hadde vært hans kongstanke? For det andre virker det som om tanken om å starte det mobile galleriet oppstod i en serie av tilfeldigheter: først at arbeidernes hyggelige spiserom brant med alt inventar, deretter at han mer eller mindre tilfeldig kom på tanken om å lage en kunstutstilling i det nye spiserommet, og så en modningsperiode der han skrev artikler om erfaringene fra egen fabrikk (Fett,

1946). Til slutt kom overføringsverdien til andre arbeidsplasser. Sist, men ikke minst: Isolert sett kan idéen virke storslått, men sammenholdt med alt det andre Harry Fett syslet med og alle hans prestasjoner opp gjennom livet, synes jeg at den virker litt «puslete». Blant mye annet, hadde Harry Fett tross alt sikret bevaring av Norges materielle kulturarv. Jeg konkluderer med at *Kunst på arbeidsplassen* ikke var selve kongstanke: ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for å oppnå noe (enda) større.

Finnes det en overgripende kongstanke?

Hvis *Kunst på arbeidsplassen* var en delmengde av Harry Fetts kongstanke: hvordan ser helheten ut? Jeg beveger meg ut til kanten av den hermeneutiske sirkel for å danne meg et overblikk. Fra dette perspektivet oppdager jeg at kongstankens eksistensielle forankring nok også innebærer at den har en livsovergripende karakter: en konge med en kongstanke velger sannsynligvis bort ressurskrevende aktiviteter som ikke tjener saken. Harry Fett har ikke valgt bort fabrikken. Hvordan henger dette sammen?

Harry Fetts kongstanke

Harry Fett er blitt kalt «den siste renessanseskikkelse i Norge» (Myklebust, 2020). Begrepet «renessanse» betyr «gjenfødelse» og henspiller på den kulturelle utviklingen i Italia på 1300- og 1400-tallet med opphav i fornyet interesse for antikkens kultur (Bokmålsordboka | Nynorskordboka, u.å.). Med utgangspunkt i dette, ser jeg Harry Fetts ulike roller i et nytt lys. Jeg opplever dem ikke lenger som adskilt og delvis i konflikt med hverandre, men som deler av samme helhet: idealet av et renessansemenneske så verdien av kunst og kultur, men også av produksjon og handel – med et overordnet ønske om å skape det gode liv. Horisontsammensmeltningen gir meg en forståelse av at Harry Fett virke som kulturfilosof har en mye viktigere plass i helheten enn jeg til nå har oppfattet, og jeg påstår at Harry Fetts kongstanke var å bygge en ny sivilisasjon, grunnlagt på (og med respekt for) fortiden.

Var dette et eksistensielt behov for Harry Fett? Jeg påstår at det var det. Hans intensjon om å endre samfunnet basert på fortidens verdier er tydelig uttalt ved etableringen av tidsskriftet *Kunst og kultur*: «Vi vil fremtiden, ved å legge

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

fortiden frem», het det ved abonnementsjonen i 1910 (Fett m.fl., referert i Aavitsland, 2014, s. 192). Videre viser endringsgløden seg i brevet Harry Fett skrev til medredaktør og venn Haakon Shetelig i januar 1911: «Vi skal pinedød reformere Norge» (Fett, sitert i Aavitsland, 2014, s. 199). Det ser ut til at han har opplevd at oppgaven med å endre samfunnet hadde en høyere mening. Videre hadde han et avslappet forhold til risiko, og nølte ikke med å bruke av egne midler for å få i gang nye initiativ, med fare for å tape pengene (Aavitsland, 2014).

Ledet idéen om samfunnsendring basert på fortidens verdigrunnlag til handling? Jeg vil hevde at svaret er «ja». Harry Fett hadde i utgangspunktet ikke behovd å starte noe tidsskrift, og etter at han ble riksantikvar i 1913 kunne han godt ha overlatt redaktørjobben til sin medredaktør Haakon Shetelig, men fortsatte som redaktør for *Kunst og kultur* (Aavitsland, 2014). Harry Fett hadde heller ikke behovd å stå frem som kulturfilosof, men han skrev kulturfilosofiske artikler og bøker i høyt tempo gjennom mer enn 30 år (Fett, 1975). Av dette slutter jeg at han var meget langsiktig og utholdende i arbeidet med å realisere sin visjon.

Var idéen om å skape en slags «renessanse i det 20. århundre» kollektivistisk? Jeg mener at svaret er «ja» også på dette spørsmålet. Aavitsland (2014) dokumenterer at han var sterkt opptatt av hvordan rammebetingelsene kunne sikres for at folk flest skulle leve i fred og ha det godt, og at han gradvis ekspanderte rekkevidden for sitt virkefelt fra lokalt og nasjonalt til nordisk, europeisk og til slutt globalt nivå. Eksempelvis var han én blant syv medlemmer i den norske delegasjonen UNESCOs konstituerende møte i Paris i 1946 (Aavitsland, 2014, s. 519). Jeg stiller derimot spørsmål ved om Harry Fetts visjon skapte tilstrekkelig begeistring til at den engasjerte et stort antall aktive følgesvenner. Det fremstår uklart om han aktivt utpekte noen til å overta forvaltningen av visjonen etter sin tid.

5.3 Delkonklusjon og ny forståelse, underproblemstilling 1

Jeg konkluderer med at Harry Fett *både* var en svært dyktig administrator *og* en leder iht. Ibsen. Min nye forståelse har skapt en dyp beundring for Harry Fett hos meg. Han var en visjonær leder som ville skape en form for «renessanse for det 20. århundre», men han var ingen folkeforfører. Han brukte struktur og system som virkemiddel – dvs. sine administrative ferdigheter – for å tømre sammen

institusjoner som kunne bære hans ideer inn i fremtiden. Jeg ser ham som en uvanlig lederskikkelse, og samtidig som en litt sårbar person som trengte en kongskåpe som beskyttelse.

Harry Fett passer ikke inn i Zalezniks (1977) enten-eller-oppdeling mellom leder og administrator. Min forståelse av Zaleznik (1977) har dermed endret seg. Nå mener jeg at svaret på Zalezniks retoriske spørsmål «Managers and leaders: are they different?» er «ikke nødvendigvis», fordi administrator og leder kan forenes i én og samme skikkelse.

6 Underproblemstilling 2: Levde Harry Fett etter Machiavellis råd?

6.1 Teori – Machiavelli

6.1.1 Bakgrunn

Niccolò Machiavelli (1469-1527) ble født i bystaten Firenze i renessansen, en epoke da hele det italienske området var intellektuelt høytstående med blomstrende kunstnerisk kreativitet. Dagens Italia bestod av en rekke bystater som lå i stadig strid med hverandre. Store nasjonalstater andre steder i Europa fremstod som mektige trusler, og den katolske kirke var en politisk, militær og økonomisk supermakt. På denne tiden, og i disse omgivelsene, var Machiavelli en høytstående embetsmann, diplomat og statsteoretiker, herunder militærteoretiker (Berg & Børresen, 2019).

Etter ca. fjorten års tjeneste for Firenze, ble Machiavelli avsatt i 1512. I 1513 utkom *Fyrsten*, et viktig politisk verk om staters vekst og fall (Berg & Børresen, 2019). Det fremgikk av Steinar Bjartveits forelesning januar 2021 at Machiavelli skrev *Fyrsten* i et forsøk på å bli tatt til nåde igjen etter at herskerfamilien Medici hadde fordrevet ham. Verket kan leses som en lederhåndbok for fyrst Lorenzo de' Medici (Machiavelli, 2007, s. 29–30). Så hva kan Machiavelli lære oss om ledelse?

6.1.2 Machiavellis etiske perspektiv

Machiavelli er kjent for å hevde at mennesket er egoistisk og asosialt (Berg & Børresen, 2019), men dette bildet kan nyanseres. Som Trond Berg Eriksen (2007, s. 6) skriver: «Man merker hans sannferdighet som en kraft. Han drømmer seg ikke bort blant tingene slik de kunne ha vært. Han forholder seg til det som foreligger.» Med nøkterne observasjoner og presise analyser viser Machiavelli at mennesket er i stand til å utføre gode, men også grusomme og nedrige handlinger. Den som stoler for mye på andre vil gå til grunne (Machiavelli, 2007). Dette får konsekvenser for Machiavellis syn på samfunnet og ledelse: samfunnet betraktes som et slags kontrollert anarki der orden oppstår og vedlikeholdes gjennom maktbruk fra lederen, mens lederen selv er en mektig mann som er i stand til å tøyne sine undersåtter og bekjempe sine fiender (Eriksen, 2007).

Machiavelli kan kalles konsekvensetiker (Bjartveit, 2019). I konsekvensetikken vil «en handlinges riktighet bestemmes utelukkende av handlingens konsekvenser.» (Sagdahl, 2020a). Machiavelli forutsetter imidlertid at lederen handler til fellesskapets beste. I *Fyrsten* beskriver han hva som skal til for at herskeren kan oppnå og bevare makt, men hele verket leder opp til avslutningskapittelet, der Machiavelli beskriver håpet om et forent Italia under italiensk ledelse (Machiavelli, 2007). Det dreier seg altså om noe mye større enn å hjelpe en lokal hersker til å skaffe seg kontroll på hjemmebane.

6.1.3 Innhold

Machiavelli bygger sine anbefalinger om statsmannskunst på analyser av samfunn og maktkamper i så vel historisk tid som i sin egen samtid. I *Fyrsten* drøfter han resultatoppnåelse og hvilke strategier og taktikker som er effektive under ulike omstendigheter, basert på kunnskap om en rekke konger, militære ledere og andre herskere. Fra dette utleder han konkrete råd og retningslinjer (Machiavelli, 2007).

Machiavelli (2007, s. 31) understreker betydningen av konteksten en hersker opererer i. Et viktig skille går mellom de arvede og «nye» (dvs. erobrede) fyrstedømmer. Et arvet fyrstedømme er mye enklere å håndtere enn et nytt. Det er også forskjell på om man legger nye erobringer til en maktbase man har fra før, eller om man er en førstegangserobrere (en gründer) (Machiavelli, 2007). For å

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

oppnå suksess, er det altså viktig at lederen analyserer omgivelsene. Videre setter Machiavelli de ulike ledernes resultatoppnåelse i sammenheng med deres egenskaper og handlinger. Ved ønske om å *erobre* nytt land, trenger lederen en rekke egenskaper, blant dem vurderingsevne, mot, handlekraft og utholdenhet. For å *bevare* et fyrstedømme, kan det være smart å bosette seg der, og lederen bør være tilbakeholden med store endringer i lover og samfunnsinstitusjoner. Fyrsten må også behandle folkene sine på en måte som ikke maner til motstand (Machiavelli, 2007). Det er nok fint for en fyrste å være elsket, men det er viktigere å være fryktet (Machiavelli, 2007, s. 104–106). Lederen må altså mestre å vurdere en gitt situasjon, velge tiltak og iverksette dem. Dette krever kunnskap om hvilke virkemidler som er egnet i ulike sammenhenger.

6.1.4 Machiavellis krav til den effektive fyrste

Den effektive fyrste må være halvt dyr, halvt menneske, dvs. fyrsten må mestre både den intuitivt baserte handling som mennesket har til felles med dyrene, og den fornuftsbaserte, forstandige overveielse som mennesket (så vidt vi vet) er alene om. Som løven må fyrsten være sterk, modig – ved behov også skremmende. For å lykkes må han imidlertid også være lur som reven, kunne lese signaler og manøvrere kløktig. Videre må fyrsten være i stand til rasjonelt å velge hvilke «dyriske» egenskaper og ferdigheter som skal benyttes. Dette innebærer også å kunne forstille seg for å oppnå det man ønsker: skjule deler av seg selv eller utgi dem for noe litt annet enn de er dersom situasjonen krever det (Machiavelli, 2007). En fyrste kan dermed betraktes som deltager i et spill. For å lykkes må fyrsten mestre spillet: forstå hvilket spill han spiller, hvem han spiller mot og hvordan han kan eller bør følge, tøyse eller bryte spillereglene for på best mulig måte å oppnå det ønskede resultatet.

6.1.5 Kritisk blick på Machiavellis relevans for ledelse

«Politikk og krigskunst er knapt mulig å skille fra hverandre» hos Machiavelli, hevder Trond Berg Eriksen (2007, s. 17). Man kan jo spørre seg om ledelse skal forstås som en form for krigføring. Machiavelli levde imidlertid ca. 500 år før oss, og samfunnsforholdene var totalt annerledes enn i dagens Norge. Eriksen (2007, s. 22) trekker frem graden av regulering: på Machiavellis tid «var både bystaten, nasjonalstaten og keiserdømmet temmelig improviserte og flytende institusjoner»,

og det fantes ikke noen sentralt administrert, byråkratisk stat slik vi kjenner den. Jeg anser det derfor rimelig å erstatte ordet «fryktet» med «respektert» i lederrådgivningen.

Et annet moment er idéhistoriens utvikling siden *Fyrsten*. Machiavelli tar mål av seg til å utvikle en samfunnsvitenskap basert på erfaring (Eriksen, 2007, s. 20). Han kunne ha hatt god bruk perspektiver og verktøy som er kommet på plass etter hans tid. Eksempler på dette er konseptet «det betraktende subjekt» som kom med Descartes og hans metode. Taktikeren Machiavelli kunne også ha fått utbytte av kunnskap fra vår tid, eksempelvis Weicks (1995) innsikt i betydningen av at ledere aktivt skaper mening og gir retning for sin organisasjon, og Gardners (2011) påpekning av at ledere som har en sterk ledelsesfortelling må være oppmerksomme på mulige «mot-fortellinger» og deres kraft.

Eksistensfilosofien oppstod nærmere vår egen tid enn Machiavellis. Basert på den gjennomgående kost/nytte-tenkningen i Machiavellis tekst, antar jeg likevel at en effektiv machiavelliansk fyrste ikke gir etter for de ulike formene for fortvilelse som Kirkegaard beskriver, iallfall ikke «fortvilet være seg selv på trass». I følge Steinar Bjartveits beskrivelse i en forelesning i mars 2021, innebærer dette at man på en nesten manisk måte lever ut sider ved seg selv til tross for det ens egen fornuft foreskriver. Derimot antar jeg at Machiavelli ville ha anerkjent Nietzsches (1999) overmenneske som stadig strekker seg for å overgå seg selv.

Trond Berg Eriksen (2007, s. 18) hevder imidlertid at: «*Fyrsten* er «en av de første bøker som fortjener å bli kalt «moderne» og videre at Machiavelli har viljen «til å starte og legge grunnlaget for en ny orden som kan feie alt det gamle til side». Han fremholder at dette ikke blir mindre nytt av å «være en gjentakelse av gammel romersk storhet» (Eriksen, 2007, s. 19). Siden en fyrste på Machiavellis tid var øverste leder for en ganske stor organisasjon, vil jeg hevde at fyrsten kan sammenlignes med en moderne topledere. Derfor har Machiavellis råd om strategi, taktikk og lederegenskaper overføringsverdi til vår tid.

6.2 Drøfting av underproblemstilling 2

6.2.1 Var Harry Fett en machiavelliansk fyrste?

Mitt første spørsmål er om Harry Fett delte Machiavellis etiske perspektiv. Han deler Machiavellis forutsetning om at handlingene skal være til fellesskapets beste. Jeg finner imidlertid ikke belegg for at han mente at samfunnet er et kontrollert anarki eller at egennytten styrer menneskenes handlinger. Tvert imot fremstår han fellesskapsorientert og tillitsfull. Jeg oppfatter heller ingen prinsipiell holdning hos Harry Fett om at hensikten helliger midlene (Aavitsland, 2014).

Var Harry Fett en fyrste? Jeg svarer «ja» på dette spørsmålet ut fra ytre (objektive) kriterier, nemlig aktivitetsarenaene han kontrollerte: (i) kunsthistorisk forskning, (ii) skribent- og redaktør-virksomheten (iii) Høyenhall fabrikk, (iv) riksantikvarembetet, og (v) kunstformidlingen. Harry Fett kvalifiserer som fyrste også ut fra indre (subjektive) kriterier, dvs. hvem han selv ønsket å være. Som vist i kapittel 5.2, var han opptatt av kongskåpen, både på grunn av dens makt og prestisje, og fordi den ga mulighet for handling. Jeg slutter meg til at Harry Fett kvalifiserer som machiavelliansk fyrste, til tross for at han ikke delte Machiavellis verdigrunnlag. Da blir neste spørsmål om han kan sies å ha vært en *effektiv* fyrste.

6.2.2 Analyserte han omgivelsene?

Harry Fett ser ut til å ha styrt sine ulike fyrstedømmer på forskjellig måte og i tråd med det enkeltes karakter. Høyenhall fabrikk var et «arvet fyrstedømme». Harry Fett bodde ofte og i lange periode på Villa Christinedal også før det ble hans primærbolig, og Aavitsland (2014, s. 529–530) skriver: «Gjennom hele mellomkrigstiden hadde han forsøkt å forvalte sin farsarv ved å bevare fabrikkene som et omsorgsfullt lite lokalsamfunn, slik de hadde vært i Eduard Fetts tid.» Dette er i tråd med Machiavellis bevaringsstrategi: bosette seg i fyrstedømmet, holde hjulene i gang og ære forfedrenes skikker (Machiavelli, 2007).

Harry Fett har trolig analysert omgivelsene også ved erobring av nye fyrstedømmer, og her har han brukt helt andre strategier og taktikker enn som fabrikkeier. Som kunsthistorisk forsker hadde han tatt den stilkritiske metoden med seg fra Tyskland og anvendt den på norske gjenstander og bygningsmiljøer.

Resultatene han oppnådde ga ham en fremtredende posisjon som kunsthistoriker i Norge (Aavitsland, 2014). Dette kan sammenlignes med å innføre et nytt og ukjent våpen på en slagmark: de lokale forskerivalene manglet erfaring med metoden. Dermed kunne Harry Fett innta arenaen og nokså uforstyrret gå løs på stilkritisk analyse av en rekke gjenstandskategorier. Men Harry Fett var på vakt: som Aavitsland (Aavitsland, 2014, s. 259–264) viser, tok han øyeblikkelig opp kampen da han i 1914 møtte konkurranse fra svenske Anders Lindblom innen studiet av nordisk middelaldermaleri.

Også som forretningsgründer fremstår Harry Fett analytisk og opptatt av omgivelsene. Ved ulike nye initiativ sjekket han forholdene nøye, og han unnlot å «stupe» inn i oppgaven. Før lanseringen av tidsskriftet *Kunst og kultur* foretok han eksempelvis en grundig kartlegging av terrenget: manglende distribusjonsapparat ble identifisert og tiltak iverksatt, og potensielle forfattere/bidragstere ble identifisert og kontaktet. Salgsarbeidet fremstår også målrettet og basert på en form for markedsanalyse (Aavitsland, 2014, s. 192–199). Dette demonstrerer systematisk risikostyring, i tråd med Machiavellis råd for forutseende forberedelse for det uventede (Machiavelli, 2007, s. 141–142).

6.2.3 Bevaring av erobrede fyrstedømmer

Jeg vil hevde at Harry Fett *i sin egen levetid* langt på vei, men ikke fullstendig, beholdt kontrollen over fyrstedømmene han hadde erobret. *Kunst og kultur* var hans hjemmebane i alle år (Aavitsland, 2014), «Kunst på arbeidsplassen» ble drevet etter hans idé og på hans måte (Aavitsland, 2014, s. 533–538), og som skribent hadde han betydelig påvirkningskraft gjennom hele yrkeslivet: i tillegg til sitt eget tidsskrift, hadde han enkel tilgang til både lokale og landsdekkende aviser (Aavitsland, 2014), anerkjente forlag utga hans mange bøker så lenge han levde (Fett, 1975), og som pensjonist skrev han «ukentlige kronikker i Aftenposten og uttalte seg om mangt i politikken og kulturlivet» (Aavitsland, 2014, s. 541). Han ble respektert, slik Machiavelli (2007) mener at effektive fyrster må være.

Etter en seierrik periode som riksantikvar, møtte imidlertid Harry Fett et sviende nederlag som pensjonist: i 1954 gikk regjeringen inn for riving av et historisk miljø ved regjeringsbygningen (høyblokken) i Oslo, det såkalte «Empire-

kvartalet». Harry Fett hadde arbeidet iherdig og aktivistisk for at kvartalet skulle bevares, men denne saken tapte han (Aavitsland, 2014, s. 539). Dette kan tolkes som at han hadde begynt å miste kontrollen som fanebærer for kulturarven, men samtidig også som samfunnspåvirker.

Klarte Harry Fett å bevare de erobrede fyrstedømmene for *ettertiden*? Min påstand er at det klarte han ikke. Fyrstedømmet Høyenhall fabrikker gikk tapt: fabrikken ble nedlagt i 1973 og revet i 2007 (*Høyenhall Fabrikker og Høyenhall Teglverk*, u.å.), mens Villa Christinedal er blitt barnehage (Aavitsland, 2014). Et annet eksempel er foreningen «Kunst på arbeidsplassen», som Harry Fett startet som «pedagog» i troen på kunstens velgjørende virkning. Fra starten presenterte foreningen verdenskunst gjennom reproduksjoner av høy kvalitet, fulgt av kunsthistoriske og kunstfilosofiske foredrag (Fett, 1946, Aavitsland, 2014, s. 531–533). I dag er dreier driften seg om å formidle original samtidskunst (Aars & Broch, u.å.), så virksomhetens formål og praksis er betydelig endret. Jeg stiller også spørsmål ved hvor det ble av den samfunnspolitiske reformiveren.

6.2.4 Løve eller rev?

Kan tapet av erobrede fyrstedømmer forklares ut fra trekk ved Harry Fett selv? Jeg vil hevde at Harry Fett hadde løvens egenskaper fra barnsben av. I Aavitslands (2014) beskrivelse av ham finner jeg en dristig gutt med kun moderat respekt for autoritetspersoner og et avslappet forhold til regeletterlevelse: han dro på ulovlige klatreekspedisjoner i fabrikkbygninger, og han skulket skolen i en utstrekning som nesten førte til utkastelse. Personligheten hans ser ut til å ha blitt tillagt autoritet. Foreldrene oppfylte eksempelvis hans utdannelsesønsker (Aavitsland, 2014). Også som voksen var Harry Fett dristig. Nysgjerrigheten drev ham i 1933 til å skaffe seg audiens hos Adolf Hitler. Samtalen endte brått da Harry Fett nevnte fagforeningene (Aavitsland, 2014, s. 405–409). Med samme ubesværet inviterte han den verdenskjente danske kjernefysikeren Nils Bohr hjem til seg etter 2. verdenskrig for å diskutere atombombens etiske problem. Bohr og hans kone ble Harry Fetts nære venner (Aavitsland, 2014, s. 518–519). Dristigheten er i tråd med Machiavellis råd om å utvise mannsnot når handlingsrom åpner seg (Machiavelli, 2007).

Videre var Harry Fett sterk. For det første hadde han uvanlig høy arbeidskapasitet, både i form av mengde utført arbeid og ved evnen til å dele oppmerksomheten mellom ulike arenaer. For det andre taklet han motstand: hans mangeårige innsats som riksantikvar demonstrerer dette. For det tredje lot han seg ikke stoppe av personlig motgang. Privatlivet hans var aldri enkelt, men han tok grep for å kunne stå i det: studiereiser, rekreasjonsopphold og lange ferier ser ut til å ha vært hans midler mot tungsinns. Eksempelvis var han på flere langvarige besøk hos sin svenske sjelevenn prins Eugen (Aavitsland, 2014). Videre kunne han nok virke fryktinngytende, på løvevis. Ingeniør-sønnen Hugo tok iallfall ikke opp kampen da faren etter 2. verdenskrig kategorisk avsto hans forslag om å modernisere fabrikkene for å møte økende konkurranse (Aavitsland, 2014), og da Harry Fett kjempet for bevaring av Empire-kvartalet, sa han: «En gang ble jeg kalt **krigsantikvaren**» (min utheving) (Fett, sitert i Aavitsland, 2014, s. 539).

Det ser likevel ut som om Harry Fett tonet ned løven i seg i takt med at han oppnådde formelle posisjoner. Striden på begynnelsen av 1900-tallet rundt restaureringsstrategi for Akershus festning kan ha satt dype spor. Fagmiljøet hadde vært delt, og med steile fronter. Arkitekt Herman M. Schirmers fraksjon ville rive store deler av det bestående og rekonstruere borgen slik man antok at den hadde sett ut i tidlig middelalder. Harry Fetts fraksjon kjempet for bevaring av slottet slik det stod, og de gikk seirende ut av kampen: bevaringsstrategien ble valgt. Forholdet til Schirmer ble imidlertid stadig dårligere. Etter kort tid stod et nytt slag: embetet som riksantikvar ble opprettet, og Schirmer ble utnevnt. Det var et klart nederlag for Harry Fett. Nye muligheter åpnet seg imidlertid da Schirmer døde noen måneder senere (Aavitsland, 2014). Jeg antar at Harry Fett her opplevde hva voldsomme følelsesstormer kan medføre både på kort og lengre sikt, og at han i tråd med Nietzsche (1999) systematisk utviklet andre sider av seg selv enn den dominerende løven, for bedre å bli i stand til å oppnå sine langsiktige mål.

Var Harry Fett en rev? Han kunne ikke ha oppnådd de resultatene han gjorde uten betydelige reveegenskaper. At Stortinget vedtok lov om bygningsfredning og ga store bevilgninger til kulturminnevernet (Aavitsland, 2014), fremstår som betydelige bragder som må tilskrives kløkt. En enda tydeligere rev finner jeg i *Kunst og kulturs* redaksjon: Harry Fett reserverte god plass til spennende og vakre

bilder, som et virkemiddel for å nå ut til en bred leserskare (Aavitsland, 2014).

Han unngikk også aktivt å trække sentrale interessenter på tærne. Aavitsland (2014, s. 200) kaller ham «den slø Harry Fett» på bakgrunn av hans egen beskrivelse av hvordan han planla å kamuflere en innsendt artikkels mangelfulle faglige kvalitet ved å pøse på med illustrasjoner.

Harry Fetts virkningshistorie og det faktum at han nå så å si er glemt, viser imidlertid at han nok ikke var noen fullkommen rev. Jeg vil påstå at han ikke fokuserte nok på hva som skulle skje med hans livsverk etter hans tid. Trodde han at han var udødelig? Kildematerialet kan tyde på at han ikke la spesielt mye omtanke i å sikre at hans arvtagere forstod og delte hans overordnede visjon (Aavitsland, 2014). Harry Fett innså kanskje ikke hvor mye som kreves for å skape mening på tvers av tid og geografiske skillelinjer (Weick, 1995, Gardner, 2011)?

Videre peker rollen som kulturfilosof seg ut som et svært viktig område der reven ikke fikk slippe til. Harry Fett var umåtelig kunnskapsrik innen kunst, arkitektur og arkeologi, men også innen fag som historie og filosofi. Han benyttet seg aktivt av dette for å realisere sin visjon om å skape en ny sivilisasjon med basis i fortidens verdier. Han var glødende talsmann for verdien av fellesskap fremfor splid i sin alminnelighet, og nordisk forbrødring og globalt fredsarbeid i særdeleshet (Aavitsland, 2014). Han kunne ha valgt å presentere sine fanesaker på en nøktern måte, men etter min oppfatning valgte han en annen strategi. Jeg anser at den filosofiske debatten i mellomkrigstiden foregikk på positivistenes premisser. I disse omgivelsene fremstår Harry Fett som en filosof i motfase. Han skrev blant annet om store menn og deres verdslige og åndelige betydning i verdenshistorien, om religion og det hellige, og om andre emner som må ha virket fremmede og spekulative (Fett, 1975). I mine øyne var også språkføringen nokså blomstrende, og det kan i seg selv ha virket fremmed for positivistene. Positivistenes motfortelling (Gardner, 2011) mot Harry Fetts verdensbilde virker overveldende sterk, og jeg anser at han ikke Machiavellis (2007) råd om selektiv forstillelse. Jeg slutter meg til at den intellektuelle eliten i Norge både i Harry Fetts samtid og i hans nære ettertid kan ha hatt et «tilskodar»-forhold til hans kulturfilosofiske virke: man har registrert at han sa noe, og kanskje hva han sa,

men ikke for alvor gått inn i saken. Dette synspunktet understøttes av at omtalene av ham i norske leksika ikke egentlig beskriver *innholdet* i hans kulturfilosofi, selv om hans virke som kulturfilosof blir nevnt.

Motstand og manglende resultater av den kulturfilosofiske skribentvirksomheten ser ut til å ha ansporet Harry Fett til mer iherdig agitasjon: løven viste seg. Dette kan selvsagt skyldes at han ikke forstod hvilket spill han spilte. Min forståelse er imidlertid at Harry Fett levde ut Kierkegaards «fortvilet være seg selv på trass». Jeg finner støtte for at Harry Fett agerte under eksistensiell tvang i en annen sammenheng: han entret nemlig den storpolitiske arenaen. Aavitsland (2014, s. 433–435) forteller hvordan han i 1939 gjorde flere fremstøt for å mane til nøytralitet hos de små landene i Nord-Europa. Ved en anledning skrev Harry Fett til den svenske prinsesse Ingeborg, som han kjente personlig. Budskapet var at hun skulle påvirke sin svigersønn, den belgiske kong Leopold III, til å holde Belgia nøytralt i krigen som nylig var brutt ut mellom Tyskland og England. (Det vites for øvrig ikke om prinsessen fulgte oppfordringen, men Belgia forble nøytralt høsten 1939.) Initiativet må sies å ligge utenfor rammene for en norsk riksantikvares myndighets- og påvirkningssfærer, og Aavitsland (2014, s. 435) kaller dette og tilsvarende utspill «både naive og pretensiøse». Slik kan de fremstå, men jeg oppfatter at Harry Fett mente seg forpliktet til å gjøre absolutt alt som stod i hans makt for å begrense krigens redsler, og at han fulgte dette kallet.

Løve eller rev – sluttkommentar og konklusjon

Harry Fett fremstår for meg som en sterk løve. I mange sammenhenger viste han seg også som en kløktig rev, men noen fullblods rev ble han aldri. Siden hans overordnede mål var å reformere Norge, feilbedømte han etter mitt syn spillet om den offentlige opinion og kulturdannelsen for fremtiden. For det første ser det ut til at han ikke i tilstrekkelig grad tok inn over seg hva det å stå i en historisk sammenheng innebærer: selv om det er viktig å bringe fortiden inn i samtiden, er det kanskje enda viktigere å skape forbindelser fra samtiden til fremtiden. For det andre oppfatter jeg at administratoren i ham hadde for stor tiltro til at institusjonelle strukturer skulle bære og holde liv i hans store visjon. For det tredje var han etter mitt syn ikke noen god taktiker som kulturfilosof.

6.3 Delkonklusjon og ny forståelse, underproblemstilling 2

Jeg konkluderer med at Harry Fett ikke delte Machiavellis etiske perspektiv, men at de to hadde samme type visjon: begge ville skape ny storhet etter mønster fra fortiden. Harry Fett delte også Machiavellis forutsetning om at fellesskapets beste skal være retningsgivende for handling. Videre fastslår jeg at Harry Fett på mange måter fulgte Machiavellis råd, og at det ga gode resultater mens han levde, men at han på avgjørende områder *ikke* fulgte Machiavellis råd, og at dette har forklaringskraft for hans manglende ettermæle.

Min nye forståelse har ført til at jeg beundrer Harry Fett enda mer enn etter første sirkelvandring. Han hadde utvilsomt hadde evnen til å være både dyr og menneske: han var en dristig mann med teft, som ubesværet kunne bruke sine instinkter på mange av livets arenaer, men han kunne i høy grad også bruke sin fornuft til å analysere omgivelsene og finne egnede virkemidler tilpasset situasjonens krav. Samtidig opplever jeg at han var for glad i kongskåper til å gi dem fra seg før han ble tvunget (pensjonert eller død), og at kongstankens kall om å skape en ny sivilisasjon, herunder noe så stort som verdensfred, overskygget evnen til å praktisere «det muliges kunst». Fremfor å tilpasse innholdet og formen på sitt budskap til samtidens intellektuelle samtale, valgte han en mer lidenskapelig kommunikasjonsform – og han kunne ikke forhindre seg selv fra å gjøre dette. Harry Fett fremstår nå for meg som en ildsjel som brant for sterkt, i en fyrstekropp som klamret seg til kongskåper.

7 Underproblemstilling 3: Var Harry Fett aristotelisk?

7.1 Teori – Aristoteles' etikk

7.1.1 Bakgrunn

Aristoteles (384-322 f.Kr.) var en makedoner som levde og virket både i Athen og i andre deler av det daværende makedonske riket i Middelhavet. Han opprettet og drev en fremragende utdannelseinstitusjon, Lykeion, i Athen. Videre var han etterspurt som lærer og rådgiver: blant annet hentet den makedonske kong Filip ham inn som privatlærer for sin sønn Alexander, den senere så berømte Alexander den store, i tre avgjørende år av Alexanders ungdom. Mange av Aristoteles'

verker er gått tapt, men enkelte er blitt reddet for ettertiden, blant dem det berømte verket *Den nikomakiske etikk*, navngitt etter hans sønn Nikomakos (Eriksen, 2013). Så hva kan Aristoteles fortelle oss om å være leder?

7.1.2 Aristoteles' etiske perspektiv

Aristoteles og Machiavelli enige om at det er viktig å utføre handlinger på rett måte med rett mål for øye, men de har ulikt syn på hva det innebærer. Dette skyldes deres svært ulike grunnleggende antagelser om menneskenaturen.

«Aristoteles [...] trodde at menneskene fra naturens side var innstilt på å leve i samfunn med hverandre. [...] Samfunnets minstedel i Aristoteles' teori var to personer!» (Eriksen, 2007, s. 11). I motsetning til Machiavelli, mente Aristoteles at mennesket var godt, og han tolket ondskap som en (midlertidig) villfarelse.

Videre mente Aristoteles at den handlendes sinnelag er av avgjørende betydning. Hensikten helliger *ikke* midlene (Aristoteles, 1999 og 2013, Eriksen, 2007).

Aristoteles regnes av mange som opphavet til dydsetikken, en etikk som «fokuserer på den handlendes karakter heller enn regler for riktig adferd». (Sagdahl, 2020b). Aristoteles mener at «lykke», som jeg forstår som «det gode liv», er samfunnets og den enkelte borgers høyeste mål. Dette oppnås gjennom systematisk arbeid for å bygge karakterstyrke og oppøve praktisk skjønn. Veien til lykke går gjennom dydene (Aristoteles, 1999).

7.1.3 Innhold

Dyd er altså et sentralt begrep hos Aristoteles, men hva innebærer det? Aristoteles gir i utgangspunktet et bredt og allment bilde av dyd som dugelighet, og hevder at dyd «er verken følelser eller evner», men «holdninger» (Aristoteles, 1999, s. 70).

Han fremhever at dyd ikke er en *teoretisk* (vi ville kanskje ha sagt *intellektuell*) øvelse, men alltid henger sammen med handling (Aristoteles, 1999, s. 66–67).

Dyd er dermed en form for helhetlig kompetanse som innebærer både tenkning, personlig integritet og gjennomføringsevne.

Aristoteles (1999, s. 66) hevder at: «Det finnes to slags dyd: den intellektuelle og den moralske». Det intellektuelle dydene presenteres som *kunnen*, *viten* og (praktisk) *klokskap*. Her dreier det seg altså om tenkning og kunnskap, og

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

utøvelsen er til dels uavhengig av tid og rom. Den intellektuelle dyd «har for det meste sitt opphav i og utvikles ved undervisning, derfor krever den erfaring og tid» (Aristoteles, 1999, s. 66). De moralske dydene angår mellommenneskelige forhold, og her er vi ikke lenger uavhengige av tid og rom. Tvert imot kan samme handling være rett i ett tilfelle og helt gal i et annet tilfelle (Aristoteles, 1999).

Moralsk dyd dreier seg om å kunne handle rett basert på rette motiver i en gitt situasjon. *Hva* som er rett handlemåte vil variere fra én type hendelse til en annen og mellom lignende hendelser på ulike steder og/eller til ulik tid. Det har også noe å si hvem som utfører handlingen og hvem handlingen får konsekvenser for. Den rette handling kan derfor ikke fastsettes én gang for alle og uavhengig av omgivelsene. Derimot fastsettes prinsippet for hvordan man skal *bedømme* en handling: dyd er en mellomting eller en middelvei mellom ytterpunktene «for lite» og «for mye», som begge omtales som laster (altså noe meget klanderverdig). Fullstendig treffsikkerhet er meget vanskelig, og en smule avvik fra det optimale kan godtas. De store avvikene må imidlertid unngås (Aristoteles, 1999 og 2013).

Ifølge Aristoteles (1999) er ikke moralsk dyd naturgitt, men den kan trenes opp. Vanenes og tilvenningens betydning vektlegges: «Den moralske dyd er imidlertid oppstått av vanen, derfor kalles den «ethike» (etisk), nesten det samme som «ethos» (vane).» (Aristoteles, 1999, s. 66). Det er ikke bare slik at den som har dyd, handler rett. Det motsatte skjer også: Ved å handle i overensstemmelse med dyd, oppnår og forsterker man dyd. Aristoteles (2013) gir mange eksempler på moralske dyder, blant dem finner vi «besindighet», «generøsitet», «dyden som angår små æresbevisninger», «mildhet», «vennlighet», «sannferdighet» og «vidd». Meningsinnholdet i hvert begrep er ikke nødvendigvis likt den betydningen vi tillegger ordet i dagens norske språk.

«Besindighet» angår den enkeltes forhold til nytelser, og er ofte oversatt til «måtehold». Besindighet er mellomtingen mellom ufølsomhet, som her betyr å nyte mindre enn man bør, og hemningsløshet, som enten kan innebære å nyte noe man *ikke bør*, eller også begjærlig nyte noe *mer enn* man bør. Dette handler om mer enn selvkontroll: den besindige avstår fra både usømmelige og overdrevent

intense nytelser fordi han *ikke tiltrekkes* av dem. Motsatt begjærer han «sunne» nytelser (som mosjon) på riktig måte og i riktig mengde (Aristoteles, 2013, s. 61–63)

«Generøsitet» er rett holdning til velstand, og er middelveien mellom gjerrighet og ødselhet. Ulikt vår tids forståelse av ordet, rommer Aristoteles' begrep både det å gi og det å ta imot, og både giverens og mottagerens situasjon har betydning for hva som kvalifiserer som generøst. Eksempelvis vil det være generøst av en fattig å gi en liten gave til naboen ved en bestemt anledning, mens samme gavesum under samme forhold ville ha blitt betraktet som utillatelig lav dersom den kom fra byens rikeste mann. Videre kan det være generøst å ta imot en moderat stor gave fra en venn, men direkte slett å ta imot samme gave fra en annen person (Aristoteles, 2013, s. 64–67).

«Sannferdighet» handler om hvordan man fremstår i ord og gjerning og om det bildet man gir av seg selv er i overensstemmelse med virkeligheten. Man skal vedkjenne seg den man er og det man har, men ikke overdrive eller underspile sin egen betydning (Aristoteles, 2013, s. 81–83). Den som «har sannheten kjær og opptrer sannferdig også når det ikke spiller noen rolle» (idem, s. 82) er anstendig. Dette har også betydning for troverdighet: «vi stoler nemlig mere og med større beredvillighet på, hvad anstændige mennesker siger» (Aristoteles, sitert i Gabrielsen & Christiansen, 2010, s. 108).

7.1.4 Aristoteles' krav til den gode borger

Som vi har sett ovenfor, mener Aristoteles at den gode borger må inneha så vel intellektuelle som moralske dyder. De intellektuelle dydene forutsetter i utgangspunktet en viss intellektuell kapasitet, men dydens vei er å utvikle sin kompetanse gjennom å ta del i undervisning og skaffe seg erfaring. Moralsk dyd innebærer å bygge karakter gjennom systematisk selvutvikling innen mellommenneskelige forhold. I denne prosessen er det viktig å ha edle beveggrunner for sine handlinger og forsøke å treffe den optimale middelveien i enhver situasjon. Å mestre dette krever praktisk klokskap. Handling er avgjørende: det er ikke nok å ha teoretiske forestillinger om dyd, det er gjennom praksis at dydene vokser (Aristoteles, 1999 og 2013).

7.1.5 Kritisk blikk på Aristoteles' relevans for ledelse

Trond Berg Eriksen (2013) minner om de svært mange århundrene siden Aristoteles var virksom og advarer mot forsøk på å abstrahere bort disse århundrenes språkutvikling, samfunnsutvikling og idéhistorie. For det første er det vanskelig å finne dekkende oversettelser for svært mange av begrepene Aristoteles benytter. Videre levde Aristoteles i en antikk bystat, og denne var vesensforskjellig fra vår tids globaliserte verden. Endelig viser idéhistorien at Aristoteles' tankeunivers ikke er likt vårt eget. Aristoteles hadde ingen forestilling Descartes' betraktende subjekt. For ham var alt og alle en del av den samme natur (Eriksen, 2013).

I kapittel 6.1.5 hevdet jeg at man kan sammenligne Machiavellis fyrste med en moderne toppleder. På samme måte er det mulig å anse den athenske byborgeren på Aristoteles' tid som en (mellom)leder i en organisasjon: å være borger var et privilegium for en nokså liten andel av befolkningen, borgerne hadde gjerne definerte posisjoner i samfunnet, og de disponerte ressurser i større eller mindre grad (Mæhle et al., 2021). På denne bakgrunn hevder jeg at Aristoteles' krav til borgeren har overføringsverdi til dagens ledere.

7.2 Drøfting av underproblemstilling 3: Var Harry Fett aristotelisk?

7.2.1 Kan Harry Fett kalles en klassisk byborger?

Jeg finner at Harry Fett, iallfall i teorien, delte Aristoteles' etiske perspektiv. Som Aavitsland (2014) viser, hadde han stor interesse for, og inngående *viten* om, antikk filosofi og samfunnsliv. Videre viser hans egne skrifter at han anvendte sin *viten* for å opparbeide *kunnen* på dette området, en form for metodisk bruk av det han visste. I *Vort nationale enevælde : Ethos og Eros* drøfter han eksempelvis litteratur og samfunnsliv i et kapittel med overskriften «De klassiske dyder og anarkiets moralister», og han nevner eksplisitt Aristoteles (Fett, 1925).

Imidlertid stoppet ikke Harry Fett ved den intellektuelle tilnærmingen, men forsøkte å innføre sider ved antikkens levemåte i eget liv og virke. Aavitsland (2014) forteller eksempelvis at han regelmessig og gjennom en lang årrekke etterlignet det antikke «symposiet» – det vil si et «drikkelag med åndfull

diskusjon» (*symposion* - *Det Norske Akademis ordbok*, u.å.) – gjennom jevnlig å invitere folk han fant interessante til middagsselskaper hjemme hos seg selv. Gjestene var ikke bare venner eller meningsfeller, men også folk han ikke kjente særlig godt eller mennesker som han visste hadde helt andre livssyn enn ham selv.

Harry Fett hadde utvilsomt høy intellektuell kapasitet, og gjennom hele livet utviklet han systematisk sine kunnskaper og ferdigheter innen en rekke fagdisipliner (Aavitsland, 2014). Dette er i tråd med Aristoteles' krav om intellektuell dyd (Aristoteles, 1999). Harry Fett var også toneangivende på flere viktige samfunnsområder (Aavitsland, 2014). Siden han i tillegg hadde omfattende teoretisk og praktisk innsikt i antikk filosofi og samfunnsliv, hevder jeg at han absolutt kan regnes som en klassisk byborger. Men oppfylte han Aristoteles' krav til den gode borger? Spørsmålet er om han hadde moralsk dyd.

7.2.2 Harry Fett og de moralske dyder

Var Harry Fett besindig? Jeg vil svare «nei» på dette spørsmålet. I utgangspunktet viser han besindighetens trekk ved å «begjære» det Aristoteles (2013, s. 62) kaller sunne ting i riktig mengde. Han praktiserer eksempelvis fysisk fostring hele livet (Aavitsland, 2014). Alkohol kan imidlertid stå som eksempel på noe han nøt «mer enn han burde», i strid med Aristoteles' (2013) krav til besindighet. At Harry og kameratene ofte var på rangel i ungdommen, inkludert «styrtdriking før kveldstoget» (Aavitsland, 2014, s. 73), er så sin sak. Han fortsatte imidlertid i samme stil også som voksen. Det virker likevel som han modererte seg noe med årene: de fuktigste festene ser ut til å ha vært reservert for sammenkomstene med vennene fra «den grønne bänk» (Aavitsland, 2014). Jeg antar at alkoholinntaket uansett overskred vår tids anbefalte grense for helseskadelig konsum. Videre nøt han «noe han ikke burde» (Aristoteles, 2013, s. 62). Eksempelvis innledet han et kjærlighetsforhold til sin kones bestevenninne Lippen Anker i 1923. Lippen bodde da på Villa Christinedal for å ta seg av barn og hus mens Harriet var på langvarig rekreasjon (Aavitsland, 2014). Når det gjelder besindighet, konkluderer jeg derfor med at Harry Fetts handlinger og sinnelag var i strid med kravene til moralsk dyd.

Var Harry Fett generøs? Overfor mennesker utenfor kjernefamilien fremstår han i høy grad generøs. For det første var han meget gjestfri: han nølte ikke med å la mer eller mindre nære bekjente bo hos seg i korte så vel som lengre perioder, og selskapeligheten stoppet ikke ved de tidligere nevnte «symposier» med samfunnstopper og andre interessante mennesker. For det andre var han gavmild. Dette kom kanskje spesielt godt til uttrykk i okkupasjonstiden, da han ikke bare delte ut frukt fra egen frukthage, bl.a. til arbeiderne på fabrikken, men også skaffet slekt og venner rasjonerte varer fra Sverige gjennom sin venn prins Eugen. I dette tilfellet ser det også ut til at han vurderte mengde, anledning osv. ut fra mottagerens situasjon og sin egen relasjon til vedkommende. Motsatt aksepterte han også gjestfrihet og gaver fra andre, tilsynelatende også med omtanke for det som passet seg i den enkelte situasjon. I anledning hans 70-årsdag passet det seg eksempelvis å akseptere spesielle gaver, og han tok imot et sandblåst vindu med motiv fra fabrikken m.m., æresmedaljer og andre kostbare presanger (Aavitsland, 2014). Dette er i tråd med kravene til moralsk dyd generelt og generøsitet spesielt (Aristoteles, 1999 og 2013). Innen sitt eget hjems fire vegger fremstår imidlertid Harry Fett lite generøs. I de første årene av ekteskapet utviste han eksempelvis en påfallende motvilje mot å oppfylle sin kones ønske om et passende bosted. Sønnene var barn, familien bodde i en leilighet på Skillebekk i hovedstaden, plassen var i utgangspunktet ikke stor, og Harry Fett benyttet dessuten ett av rommene som riksantikvar-kontor. Dette la store begrensinger på familiens livsutfoldelse. Harriet hadde en betydelig formue, og hun forsøkte flere ganger å overtale sin mann til å flytte til en større bolig, men han motsatte seg dette (Aavitsland, 2014). Han nektet å flytte selv da hun gjorde det praktiske forarbeidet til et mulig huskjøp. Først i 1925, da ekteskapet vaklet og sønnene var nesten voksne, gikk han med på å kjøpe en villa i Drammensveien i Oslo (Aavitsland, 2014, s. 342 og 369). Jeg mener at det ville ha vært både omtenkstomt og rasjonelt å følge Harriets ønske på et langt tidligere tidspunkt, og at Harry Fett derfor ikke fulgte den gylne middelvei i denne saken. Aristoteles (1999 og 2013) hevder at moralsk dyd er uløselig knyttet til ens karakter. Hvis generøsitet hadde vært dypt forankret i Harry Fett, ville han følgelig ha handlet generøst i alle sammenhenger. Det innebærer at han ville ha lagt vekt på å handle generøst mot kone og barn. Jeg hevder at han ikke gjorde det, og at han derfor ikke var generøs.

Mitt syn er at Harry Fett var usannferdig: at han forsøkte å fremstille seg selv annerledes enn han var. Den offentlige Harry Fett fremstår som en kunnskapsrik, dyktig, generøs, belevn og – ikke minst – (praktisk) klok mann, i tråd med Aristoteles' (1999 og 2013) krav til moralsk dyd. Familiefaren Harry manglet derimot besindighet og generøsitet. Videre fremstår han usannferdig ved at han ser ut til aktivt å skjule deler av seg selv for omgivelsene, kanskje også for seg selv. Til tross for utallige timer i hans selskap, har jeg funnet det vanskelig å bli ordentlig kjent med ham. Som Aavitsland (2014, s. 21) beskriver, ser det videre ut til at han har skjult seg for mulige biografer gjennom å velge ut og ordne dokumentene han etterlot seg (herunder en del transkripsjoner av håndskrevne brev), i et forsøk på å ta kontroll over sitt eget ettermæle. Endelig fremstår han usannferdig overfor seg selv. Han valgte å bli i ekteskapet etter at han og Lippen innledet sitt forhold, og det virker som han kan ha lurt seg selv mht. hvordan denne beslutningen var blitt fattet. Aavitsland (2014) antyder at han fremstilte valget som pliktbasert, mens det kanskje heller skyldtes frykt for tap av sosial posisjon. Samlet sett får disse indikasjonene på usannferdighet følger for hans troverdighet i mine øyne. Min slutning er at han ikke levde som han han lærte.

7.3 Delkonklusjon og ny forståelse, underproblemstilling 3

Jeg konkluderer med at Harry delte Aristoteles' visjon om det gode liv i det gode samfunn, og at han i teorien, men ikke i praksis, delte Aristoteles' etiske perspektiv. Den offentlige siden av Harry Fett levde i henhold til Aristoteles' krav til den gode borger, som et moderne renessansemenneske. Som familiefar la han etter mitt syn på langt nær like stor vekt på å leve et moralsk dydig liv, og jeg finner det ytterst tvilsomt om han hadde den grunnfestede karakteren som Aristoteles krever av den gode borger. Han kvalifiserer derfor ikke til å kalles aristotelisk.

Min nye forståelse har ikke gjort meg glad i Harry Fett, men heller ikke svekket min beundring for ham som offentlig person. Harry Fett var utvilsomt meget godt kjent med innholdet i Aristoteles' filosofi, og min forståelse er at han i sin egen livsførsel forsøkte å etterligne borgerlivet slik han forstod at det hadde fortonet seg på Aristoteles' tid. Han etterstrebet et dydig liv, og han la seg kraftig i selen

for å realisere denne edle intensjonen. Jeg opplever ham imidlertid som splittet: i relasjoner som tilbød en viss avstand og som han hadde følelsesmessig kontroll på, ser jeg ham nesten som en eksemplarisk aristotelisk borger. I helt nære familierelasjoner ser jeg ham imidlertid som urimelig, ubetenksom og til en viss grad ufølsom.

8 Konklusjon og ny forståelse

Etter fullført sirkelvandring konkluderer jeg med at Harry Fetts kongstanke om å bygge en ny sivilisasjon, grunnlagt på (og med respekt for) fortiden, ga ham kraften til å være vedvarende aktiv på svært mange ulike arenaer og utrette nesten ufattelig mye gjennom et langt liv. Han var en sann erobrere. Ved hjelp av usedvanlige administrative evner bygget han institusjoner som kunne realisere hans visjon. Jeg anser at hans trang til å bære kongskåper hindret ham i å gi fra seg formelle maktposisjoner frivillig, og at han dermed gikk glipp av muligheten til å påvirke etterfølgerne gjennom erfaringsoverføring i en «mentor-rolle»: når neste generasjon endelig fikk overta, ønsket de ikke nødvendigvis Harry Fett som rådgiver, og hans råd var kanskje heller ikke relevante lenger. Arvtagerne identifiserte seg sannsynligvis heller ikke med kongstanken hans. Harry Fett var en førsteklasses løve, men revehammen satt ikke like godt. Han mestret mange spill, men ikke spillet om å eie sine egne institusjoners fremtidige mål og praksis, og iallfall ikke spillet om samfunnets meningsfellesskap. Dette kan delvis forklares ut fra eksistensiell tvang – kongstankens kall hindret ham i å bruke sin kløkt for å tilpasse seg omgivelsene under anstrengelsene for å formidle sin visjon. Jeg ser Harry Fett som en splittet person. Dette kan kanskje føres tilbake til en dyp sårbarhet (som han for øvrig forsøkte å beskytte under sine kongskåper). Videre skaper det en forståelse for hvorfor han levde et aristotelisk liv ute i samfunnet, mens han på hjemmebane fremstår egenrådlig og lite omtenkstom. Harry Fett var et sammensatt menneske som det kanskje kunne være enkelt å beundre, men ikke like lett å elske. Dette kan forklare hans manglende ettermæle. Arven var stor, men hvem ønsket å bære den videre?

Arbeidet med denne oppgaven har vært en lærerik prosess. Min egen forforståelse ble raskt beriket. Fra å tro at Harry Fett var en lokal helt på Bryn i Oslo, mener jeg nå at han er en lederskikkelse av nasjonal, kanskje internasjonal betydning.

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

Sirkelvandringen har gitt betydelig innsikt, ikke bare gjennom vekslingen mellom nærstudium av Harry Fett og tilbaketrekning til sirkelens ytterkant, men også gjennom gjentatt lesning av teoretiske verker og forsøket på å skape dialog mellom fortidens «lederrådgivere» og Harry Fett. Jeg er takknemlig over å registrere at jeg gjennom dette arbeidet i tillegg er kommet nærmere en forståelse av meg selv og tiden jeg lever i.

Etter en spennende, men utmattende, hermeneutisk reise kan jeg ikke konkludere med at jeg fullt ut forstår Harry Fett og hans manglende ettermæle. Jeg fastslår likevel, med glede og en viss stolthet, at min forskerhorisont er blitt vesentlig utvidet gjennom denne prosessen. Nå må Harry Fett og jeg ta en pause fra hverandre, men hvem vet om vi møtes igjen i fremtiden?

Litteraturliste

Aristoteles. (1999). *Etikk. Et hovedverk i Aristoteles' filosofi, også kalt «Den nikomakiske etikk»*. (A. Stigen, Overs.; 3. utgave). Gyldendal.

Aristoteles. (2013). *Den nikomakiske etikk* (A. Stigen & Ø. Rabbås, Overs.). Vidarforlaget.

Berg, O. T., & Børresen, J. (2019). Niccolò Machiavelli. I *Store norske leksikon*.
http://snl.no/Niccol%C3%B2_Machiavelli

Bjartveit, S. (2019, februar 23). *Machiavelli som lederideal*. Psykologisk.no.
<https://psykologisk.no/2019/02/machiavelli-som-lederideal/>

Bjartveit, S., & Eikeset, K. (2020). Ibsens spørsmål om lederskap. I E. Tjønneland (Red.), *Henrik Ibsens Kongs-Emnerne—Teater, historie og resepsjon* (s. 213–231). Vidarforlaget.

Bokmålsordboka | Nynorskordboka. (u.å.). *Renessanse*. Hentet 9. november 2021, fra
https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=renessanse&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge

Christie, E. (Red.). (1967). *Prestegårdsliv. Minner fra norske prestegårder. Annen samling.* (Bd. 2). Forlaget land og kirke.

Det kongelige hoff. (u.å.). *St. Olavs Orden.* Hentet 5. april 2021, fra

<http://www.kongehuset.no/artikkel.html?tid=27216&sek=27047>

Eriksen, T. B. (2007). *Hva kan vi lære av Machiavelli?* Kagge Forlag.

Eriksen, T. B. (2013). *Én svale gjør ingen sommer.* Aristoteles' praktiske filosofi.

I *Den nikomakiske etikk.* Vidarforlaget.

Fett, H. (1908). *Billedhuggerkunsten i Norge under Sverreætten.* Alb.

Cammermeyers forlag.

Fett, H. (1925). *Vort nationale enevælde: Ethos og Eros.* H. Aschehoug & co. (W. Nygaard).

Fett, H. (1946). *Kunst på arbeidsplassen.* Gyldendal.

Fett, H. (1975). *Dr. Harry Fett Bibliografi 1875—1962—1975.* Gyldendal norsk forlag.

Gabrielsen, J., & Christiansen, T. J. (2010). *Talens magt: Indføring i mundtlig retorik* (2. udgave). Hans Reitzels forlag.

Gardner, H. (2011). *Leading minds. An anatomy of leadership.* Basic books.

Giovanni Morelli. (2020). I *Store norske leksikon.* http://snl.no/Giovanni_Morelli

Grenness, T. (2012). *Hvordan kan du vite om noe er sant?: Veiviser i forsknings- og utredningsarbeid for studenter, ledere, konsulenter og journalister* (2. utg.). Cappelen Damm akademisk.

Harry Fett. (2020). I *Store norske leksikon.* http://snl.no/Harry_Fett

Harry Fett. (2021). I *Wikipedia.*

https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Harry_Fett&oldid=21226945

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

Heiberg, I. (1967). Prestegårdsliv i et stykke Fjell-Norig. I *Prestegårdsliv. Minner fra norske prestegårder. Annen samling.* (Bd. 2). Forlaget land og kirke.

Helle, K. (2020). Håkon 4 Håkonsson. I *Norsk biografisk leksikon.*

http://nbl.snl.no/H%C3%A5kon_4_H%C3%A5konsson

Høyenhall Fabrikker og Høyenhall Teglværk. (u.å.). Hentet 18. november 2021, fra <https://bildebaser.deichman.no/items/show/34207>

Ibsen, H. (2005). *Kongs-emnerne: Historisk skuespil i fem akter.* Transit.

Kongen fra Bekkvika. (2020, juli 27). SPOR.

<https://spormagasinet.no/2020/07/kongen-fra-bekkvika/>

Krogh, T., Endresen, R. T., Iversen, I., & Reinton, R. E. (2003). *Historie,*

forståelse og fortolkning. Innføring i de historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter. (4. utgave). Gyldendal akademisk.

Kunst og Kultur. (u.å.). Hentet 27. oktober 2021, fra <https://www.idunn.no/kk>

Lom stavkirke. (2016, oktober 30). *Norske kirker.* <https://www.norskekirker.net/home/oppland/lom-stavkirke/>

Machiavelli, N. (2007). *Fyrsten* (T. B. Eriksen, Overs.; 2. opplag 2009). Kagge Forlag.

Myklebust, D. (2020). Harry Fett. I *Norsk biografisk leksikon.*

http://nbl.snl.no/Harry_Fett

Mæhle, I. B., Østby, E., & Steen, T. (2021). Det athenske demokrati. I *Store norske leksikon.* http://snl.no/Det_athenske_demokrati

Nietzsche, F. (1999). *Slik talte Zarathustra* (A. Hønningstad, Overs.). Gyldendal akademisk.

Sagdahl, M. S. (2020a). Konsekvensetikk. I *Store norske leksikon.*

<http://snl.no/konsekvensetikk>

DigiEx-innlevering: ikke legg inn tekst her
WISEflow-innlevering: legg inn id-nummeret ditt.

Sagdahl, M. S. (2020b). Etikk. I *Store norske leksikon*. <http://snl.no/etikk>

Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Aschehoug.
symposion—Det Norske Akademis ordbok. (u.å.). Hentet 12. november 2021, fra
<https://naob.no/ordbok/symposion>

Tranøy, K. E., & Ore, Ø. (2020). René Descartes. I *Store norske leksikon*.
http://snl.no/Ren%C3%A9_Descartes

Verdensarv i Norge. (u.å.). *Unesco*. Hentet 28. oktober 2021, fra
<https://unesco.no/kultur/verdensarven/verdensarv-i-norge/>

Weick, K. (1995). *Sensemaking in Organizations*. SAGE Publications.

Zaleznik, A. (1977). Managers and Leaders. Are They Different? *The best of HBR*, 74–81.

Aars, I. W., & Broch, O. (u.å.). *Kunst på Arbeidsplassen*. Kunst på
Arbeidsplassen. Hentet 5. april 2021, fra <https://kpa.no/>

Aavitsland, K. B. (2014). *HARRY FETT Historien er lengst*. Pax forlag A/S.